

БІБЛІОТЕКА ПРИГОД
ТА НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ

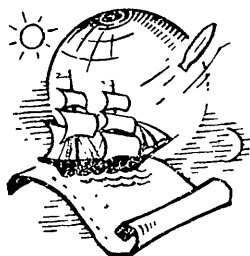

Лариса Іллічевна

*Скарб
Вовгої
Криниці*

БІБЛІОТЕКА ПРИГОД ТА НАУКОВОЇ
ФАНТАСТИКИ

Видавництво ЦК ЛКСМУ "Молодь"
Київ 1957

Лариса Тисъменна

СКАРЬ ВОВЧОЇ КРИНИЦІ

Повість

Видавництво ЦК ЛКСМУ "Молодь"
Київ 1957

Художник *Е. Рябова*

Розділ I

ТОМКА З БОГОТОЛА

НАРАДА ТРЬОХ

З сарая долітали приглушені хлоп'ячі голоси. Біля дверей дрімала охорона — руда меланхолійна Найда та її син, молодий і лукавий Галас. Собаки грілись на сонці, ліниво відклацуючись від настирливих мух. Згодом Галасові набридло лежати без діла, він потягнувся, шкрябнув лапою двері і гавкнув.

Двері прочинились, і в щілину виглянуло задерикувате хлопчаче обличчя. Оглянувши метким поглядом високі стоси смолистих соснових колод і підозріло придивившись до буйної зелені кущів, що підступали від самого лісу, хлопчак заспокійливо сказав:

— Нікого немає. Звичайна Галасова провокація.

Він повчально ляснув собаку долонею по лобі і знову зачинив двері.

Галас радісно виснув і знову почав шкрябати лапами по дверях. Двері розчинились навстіж, і сонце потоком залило прохолодну півтемряву сарая. Долі лежало трое хлоп'ят, голови їх були схилені над папером, схожим на топографічну карту.

— Спершу підемо через дослідну ділянку.— Стрижений під машинку крутолобий хлопчик ткнув червоним кінцем двоколірного олівця в карту.— Іти треба обережно, щоб не причепився лісників Генка.

— Генка теж проситься з нами...— нерішуче сказав

невеликий, шупленький хлопчик з лагідними синіми очима.— Може, візьмемо, Славко?

— Мені що, — здвигнув плечима Славка. — Як Сергійко...

— Генку? — закричав Сергійко (той, що визирав з сарая). Отого вітряка? Нізачо в світі! Хіба Генка може зберігати таємницю? Ти, Костику, просто не розумієшся в людях! От нехай хоч Славка скаже: є в Генки сила волі?

— Немає в Генки сили волі, — подумавши, вирішив Славка.— Не візьмемо Генку.

І, ткнувши вже синім кінцем олівця в карту, продовжував:

— За дослідною ділянкою через оцей яроч вийдемо на дорогу і зайдемо до населеного пункту Л.

— Генка говорив, що в Лисичках, у магазині, є батарейки до кишенькових ліхтариків, — сказав Костик.

— Генка? Гм... За неперевіреними даними, у населеному пункті Л. є батарејки. Зайти і перевірити; коли Генка не збрехав,— купити. Далі...

— У Лисичках зайдемо на пошту і напишемо додому листи,— перебив Сергійко.

— Для чого? — здивувався Славка.— Ми ж завтра і повернемося.

— А коли не повернемося? — блискаючи чорними, мов терен, очима заперечив Сергійко.— Ми ж не знаємо, що на нас чекає... Всі пишуть листи, коли вирушають в експедицію.

— Добре, напишемо листи...— Славка зробив на папері якусь позначку.— Напишемо листи... а далі куди— я не знаю...

— А далі так!— Сергійко вихопив олівець і намалював довгу кривулясту лінію.— Бачите? Це дорога до лісорозробок, я їздив туди з батьком машиною. Можна цією дорогою, але так нецікаво. Ми підемо праворуч, старою вирубною.— Сергійко накреслив кружальця і навколо них щось схоже на овечу вовну.— Тут є стежка, а далі без стежки. Перейдемо болітце...— Він подумав, послинив олівець і намалював блакитну розпливчасту пляму.— Біля безверхого дуба... Тут починається третій квартал.. А ось тут, гляньте,— Сергійко червоним олівцем зробив хрестик,— і є Вовча криниця.

— Вовча криниця!..— мрійно повторив Костик.— Генка говорив, ніби вона йде вглиб аж на півкілометра.

— Не менше кілометра! — авторитетно заявив Сергійко.— Вона йде аж у ці... в самі надра.

— На кілометр нам не вистачить мотузків,— зауважив практичний Славка.

— Ну, може й не на цілий кілометр, але я знаю добре, що вона йде у самісінькі надра. А в надрах — знаєте, що може бути?

— Мінерали?— зачаровано поглянув на нього Костик.

— Ого, ще й які! Я думаю, хлопці, що ми там знайдемо зовсім новий, невідомий людям мінерал. І тоді назвемо його...

— «Сергійном»! — пирхнув Славка.— Скажемо «гоп», коли перескочимо! Краще подумаєм, що взяти на дорогу. Записуй, Костику: мотузків — метрів... ну, скільки дістанемо,— раз. Кишеньковий ліхтарик — два. Продуктів...

— А знаєте,— схвильовано прошепотів Костик,— може й партизани під час війни там що-небудь переховували?

— А що ти думаєш? — знов загорівся Сергійко.— Напевно переховували!

— Тоді криниця може бути замінованою,— прийшов до висновку Славка.

Хлоп'ята хвилину збентежено мовчали. Потім Сергійко стрепенувся:

— Ну так що? Ми ж не боягузи які-небудь! Усі дослідники ризикували своїм життям. Чи, може, ви злякалися?

«Злякалися!» Чи є в світі такий хлопець, який признався б, що він злякався? І Славка, мужньо насупишись, сказав, що боягузами вони з Костиком зроду не були, нехай Сергійко веде їх до тієї Вовчої криниці і на ділі побачить, хто вони такі.

Приятелі твердо домовились: другого дня, вдосвіта, вирушати в експедицію до Вовчої криниці.

— Пароль буде новий,— попередив Сергійко.— Тричі кукурікнете.

ТЕЛЕГРАМА

Надвечір Сергійко все приготував до походу. Він навіть випросив у матері карбованець сімдесят копійок на батарейку.

А ввечері прийшов з роботи батько і ще з порога весело вигукнув:

— Сибіряки наші їдуть! Від Максима з дороги телеграма. Мамо, печи пироги, а ти, Сергійку, готуйся довгождану подружку зустрічати!

Марія Семенівна — Сергійкова мати — радісно заметушилася по хаті, а Сергійко з непорозумінням глянув на батька: яку ж це подружку, та ще й довгождану, йому треба зустрічати?

— Ото дивак! — засміявся батько.— Тмарочку, дочку мого фронтового побратима,— Максима Максимовича Боготла. Я ж читав тобі недавно листа від нього: дядько Максим їхатиме через нашу станцію Зубри на курорт до Криму і по дорозі заїде до нас — побачитись. Обіцяв доню свою привезти погостювати в нашому лісництві. А через місяць, вертаючись додому, забере. Ну, баламу-

те,— батько весело скуйовдив Сергійкового «їжачка»,— подружка-сибірячка до тебе завтра приїде. Що ти на це скажеш?

— Завтра? — приголомшено спитав Сергійко.— Татку, давай її краще післязавтра зустрінемо!..

— Як так — післязавтра? Телеграму дядько Максим дав з Москви, завтра о шостій ранку вони будуть у Зубрах. Лісничий дозволив узяти машину, на світанку і виїдемо за ними.

Доки Сергійко обмірковував своє скрутне становище, батько дістав із столу фотографії і почав їх перебирати.

— Ех, давненько ми не бачилися з тобою, Максиме!..

Сергійко підійшов до батька, заглянув через плече. Цю фронтову, переламану посередині фотокартку Сергійко не раз розглядав і знав, що отой височезний, на півголови вищий од батька вусатий танкіст і є дядько Максим, сибіряк, батьків найкращий друг. Дуже цікаво побачити його справжнього, живого. Тільки... краще б у дядька Максима був син...

— А ось і вона — глянь, уся в Максима вдалася!

Батько показав Сергійкові іншу фотографію. На ній, уже в цивільному одязі,— той самий величезний дядько Максим з білявою повновидою жінкою. А поміж ними— маленьке, худеньке, якесь витрішкувате дівча років трьох.

«Нічого собі «подружка»,— тоскно подумав Сергійко.— Доведеться тепер няньчитися з нею цілий місяць. Пропала експедиція до Вовчої криниці!..»

— Худенька яка,— жалісливо сказала Марія Семенівна,— тільки оченята світяться.

— Тут вона саме після хвороби. Пригадуєш, Максим писав, що тяжко хворіла Тамарочка, насилу виходили.

— Як же вона, бідненька, таку далеку дорогу знесе?

— Так то ж коли було! Вона давно видужала.

— Не кажи! — перебила мати.— Коли бідна дитина так тяжко хворіла, нелегко знову набратися сили. Звісно, Сибір, морози, там хоч хто захворіє. Треба буде її у нас гарненько підправити. Побіжу завтра на село до Писаренків — меду дістану. Ти ж, Сергійку, гляди, розважай дівчинку та, боронь боже, не кривдь її!

— Треба їй, мабуть, ляльку купити,— мало не плачучи, сказав Сергійко.— Я ж не знаю, чим її розважати...

— Для чого ляльку? — здивувався батько. — Їй тепер уже дванадцять років, як і тобі. Рукоділля їй треба, вишивання-нашивання всяке, ото дівчача справа. Мати знає, сама такою була.

— Авжеж, авжеж, ти вже не турбуйся. Знайдемо їй і вишивання, і нашивання, догляну, мов рідну донечку. Нехай поживе з нами хоч трохи тиха дитина, може й нашого паливоду присоромять. Піду дістану новий килимок та постелю в маленькій кімнатці, там їй буде затишно.

Мати пішла до комори, але відразу й повернулась.

— За скринею лежала,— здивовано сказала вона, роздивляючись чималу, туго напаковану торбу.

Сергійко метнувся до торби, але мати вже розв'язала її.

— Аж ось де мій мотуз! — вона витягла з торби змотаний жмутом мотузок.— Сьогодні півдня шукала, довелось в сусідів позичати. Паляниця... сало... яблука... Що це таке? — Марія Семенівна підозріло глянула на сина.— Чи бува не на цілину знов зібрався?

— Ні,— понурився Сергійко.— Не на цілину...

— А куди хотів чимчикувати?

Сергійко мовчав.

— Ну, досить, Маріє,— вступився батько.— Нікуди він не почимчикує — не соромитиме нас перед дорогими гостями. Лягай спати, хлопче, та гляди,— вже суворо додав він,— щоб ми з тобою не посварилися!

ЗУСТРІЧ

Вдосвіта Петро Трохимович, Сергійків батько, вийшов з хати, щоб завести машину.

— Ку-ку-рі-ку-у!..— залунав раптом десь попід вікнами несподіваний півнячий дует.

Петро Трохимович хмикнув і прислухався до голосів.

«Славка об'їждчиків... другий, здається, Костик — бухгалтерні нашої синок... Ох, ці хлопчачки! Недаремно ж Сергійко торбу наготував!»

І, намагаючись не сміятись, гукнув:

— Маріє, чого це ти курей порозпускала? Гляди—лисиця вхопить! — «Півні», урвавши заливчастий спів, кинулись навтіки.

Через годину, підхопивши в кабінку Сергійка, Петро Трохимович машиною помчав на станцію.

Підходив швидкий — «Москва — Симферополь». Батько, завжди такий спокійний і врівноважений, хвилювався, мов Сергійко на іспитах. Сергійко ж і собі розхвилювався: зараз він побачить дядька Максима! Трохи, правда, псувала настрої згадка про Тамарочку...

— Петре! Куди ж ти побіг?

Батько на ходу обернувся і кинувся обіймати вусатого велетня, в сірому, добре пошитому костюмі.

— Ого-го! — кричав велетень, торсаючи, мов стеблинку, кремезного Петра Трохимовича.— Дай я тебе як слід роздивлюся, танкісте! Одначе добре тебе рознесло на українському салі!

— Максиме! — в захваті ляскав батько свого друга по могутніх грудях і плечах.— Ох, Максиме! І коли ти рости перестанеш? Як тільки тебе твій комбайн витримує?

Вони відсторонились, нашвидку витерли з очей сльози і знов кинулись один одному в обійми.

Сергійко розгублено озирався на всі боки, відгадуючи, де ж вона, ота Тамарочка? Не могла ж оця червонощока, височенька — така ж, мабуть, як Сергійко — дівчинка з зеленими насмішкуватими очима бути тендітною, засушеною Тамарочкою, як її по фотографії уявив собі хлопець.

— Так от якого він собі сина виростив! — і в ту ж хвилину, опинив-

шись у залізних руках дядька Максима, Сергійко злетів у повітря.— Підходящий хлопчина!

Зеленоока дівчина, така несхожа на Тамарочку,—все-таки була нею, бо Петро Трохимович міцно її розцілував і підвів до Сергійка:

— Ну, «племя младое, незнакомое», знайомтесь.

— Вона в мене українську мову знає! — похвалився дядько Максим.— З минулого року спеціально для Сергійка вивчила.

— Нічого не спеціально,— знизала плечима Тамарочка.— Просто захотіла — і вивчила.— І, обернувшись до свого батька, засміялася: — А я думала — він отакий! — і показала рукою на добрих півметра вище своєї голови.

Сергійко образився. Подумаєш, він не «отакий»! Та вона ж іще зовсім не знає, який бравий і спритний він хлопець!

Коли підійшли до машини, Сергійко недбало взявся рукою за борт і в одну мить хвацько злетів на кузов.

— Сідай у кабіну,— поблажливо сказав він дівчинці.— Там тобі буде зручніше.

Тамарочка не відповіла і, ніскільки не гірше від Сергійка, вискочила на кузов. За ними, закинувши чемодани, забрався туди й дядько Максим.

— Ану, друже, прокоти нас з вітерцем!— гукнув він до Петра Трохимовича і, ставши за кабіною, міцно обхопив дітей за плечі.

Недаремно ж Петро Трохимович найкращий у Зубрах шофер! Він плавно зрушив машину з місця, і вона стрілою понеслася по дорозі до лісництва.

— Ось вона, українська земля! — схвильовано сказав Максим Максимович.— Пройшли по тобі ми з боями, і була ти тоді чорна і обпалена....

Сергійко відчув, як дядько Максим міцніше стиснув йому плече.

А маленька сибірячка мовчки, широко відкритими очима дивилась на яскравожовті лани розквітлого соняшника, сизозелені баштани, кучеряві гайки та переліски, що барвистим килимом розстелилися обабіч дороги.

НАСКОЧИЛА КОСА НА КАМІНЬ

Через день дядько Максим поїхав до Криму, залишивши дочку гостювати в Сергійковій родині на цілий місяць.

Нічого казати — це була «тиха дитина»!..

Вона відразу ж заявила, що ніяка вона не Тамарочка, а просто Тома або ще краще — Томка, як звать її всі боготольські приятелі.

У себе, в Боготолі, вона звикла вільно ходити кудись завгодно, і їй було б дуже приємно, коли б за нею ніхто не назирали оцей насуплений, мов середа на п'ятницю, хлопчисько.

Ні, не треба було Сергійкові няньчитись з гостею, навпаки — довелося весь час бути на сторожі своєї хлоп'ячої гідності, на яку раз у раз посягала Томка.

Першого ж дня, коли поїхав Максим Максимович, вона зранку зникла. Марія Семенівна дуже переполошилася і почала дорікати Сергійкові: чому, мовляв, не зумів встерегти дівчинку.

Та хіба ж таку встережеш? Сергійко їй ділом сказав, щоб зачекала, доки він підготує вудочки, а тоді поведе її на річку і покаже всі рибні місця. А Томка свиснула на собак і майнула до лісу. Хоч як відкликав собак Сергійко — неохоче вернулася лише Найда, а Галас прикинувся глухим. А за кілька хвилин зникла і Найда...

Це дівчисько відразу ніби приворожило до себе всіх. На що вже вірний був кіт Бурлака, і той безсоромно зрадив і переселився до Томчиної кімнати...

Томка повернулася лише на обід — рум'яна, подряпана, з великим оберемком різного гілля. Вона зауважила, що зубрівський ліс зовсім не схожий на їхню тайгу, звідки такому хлопцеві, як Сергійко, зроду б не вибратись. А гілля вона зібрала, щоб засушити для гербарію листя дуба, і оце і це — нехай їй зараз скажуть, як зветься це дерево, бо в тайзі таке не росте. Слідом за Томкою вернулися й собаки і винувато прилягли біля порога.

А по обіді, допомігши Марії Семенівні помити посуд і прибрати в хаті, вона знову кудись зникла. І отак майже щодня.

Як не дивно, але Марія Семенівна, що мріяла про приїзд тихої дитини, явно полюбила оцього шибайголову в спідниці і очоche вибачала Томці усі її витівки. Батько ж посміювався, лукаво поглядаючи на Сергійка, але нічого не говорив. Лише одного разу підштовхнув його ліктем і тихенько промовив:

— А що, наскочила коса на камінь?

Може воно і краще було б, коли б це справді було тихе дівча? Нехай би вже Сергійко і поняньчився трохи з нею...

За такими невеселими думками і застали Сергійка його друзі — Славка з Костиком.

— Ти що ж,— Славка з викликом засунув руки в кишені,— старих товаришів уже й знати не хочеш?

Маленький Костик тільки зітхнув і докірливо глянув на Сергійка синіми очима.

Сергійко теж було засунув руки в кишені, але відразу ж їх витяг і з гіркотою промовив:

— Ех, хлопці!..

— У мене зіпсувалося триста грамів ковбаси, а в Костика два десятки вареників! — суворо сказав Славка. — Сам говорив: «Коли ми надумали стати дослідниками — нас ніщо не спинить!» — і сам з-за якогось дівчиська зірвав експедицію! Хіба так роблять товариші? Костику, скажи: роблять так товариші?

Костик знімає і не знає, що відповісти.

— Ходімо до штабу — поговоримо! — Славка повернувся і попрямував до сарая. Сергійко покірно пішов за ним.

— Ви ж розумієте, хлопці, не можу я її тепер залишити. Дівчина з далекого краю, тут їй все незнайоме, навкруги ліс, — виправдувався Сергійко. — А дядько Максим залишив її на мою відповідальність!..

Не міг же Сергійко признатись, що Томка просто нехтувала його відповідальністю.

— Давайте й її візьмемо з собою! — запропонував Костик.

— Ну ні, — рішуче відкинув Костикову пропозицію Славка. — Це тобі не якась прогулянка, а експедиція, можливо навіть з науковою метою. Доведеться переборювати всякі труднощі, а вона ще хникати почне.

Сергійко подумав, що Томка, чого доброго, швидше їх примусить хникати, аніж захниче сама, але вголос промовив:

— Відкладемо експедицію. Зараз нічого не виїде.

— А у нас так говорять: «Взявся за гуж — не говори, що не дуж!» — раптом почувся біля хлоп'ят задьористий Томчин голос.

Нітрохи не бентежачись, ніби вона вже давно знала всіх трьох, Томка підійшла до них і сіла, відсунувши трохи вбік Костика.

— А про яку експедицію ви говорите? — з цікавістю запитала вона.

СВАРКА

Ні, це дівчисько рішуче зіпсувало Сергійкові життя... Не кажучи вже про зраду собак і kota Бурлаки, — що кіт? — Томка з першої зустрічі нероздільно заволоділа обома його приятелями. Простодушному, довірливому Костикові він уже не дивується, але Славка! Як міг

Славка, з його сталевою волею, так безоглядно підкоритися Томці і відразу розкрити їй усі старанно обдумані плани експедиції до Вовчої криниці?!

У Томки миттю загорілися очі, і вона вирішила, що до Вовчої криниці вони підуть обов'язково, бо ж треба бути справжнісінькими тюхтіями, щоб не дослідити таке цікаве місце, одним словом — одразу ж заходилася командувати, ніби її хтось просив про це.

Сергійко ходив похмурий та мовчазний, ніби не помічаючи веселої метушні, яку завжди зчиняла навколо себе ця непосидюща дівчинка.

Зрештою — що йому до того? Але як можна було не обурюватись, коли друзі, прибігаючи до його, Сергійкового, дому, в першу чергу цікавились: «Чи вдома Томка?»

Напередодні походу Галас пробив лапу, і Томка погнала Сергійка в Лисички, до ветлікарні, по ліки. Сергійко понуро поплентався, переконаючи себе, що пішов тільки заради Галаса: «Не може ж собака лишитися без лапи!» Коли Галас одужав, Томка урочисто оголосила: «Назавтра всім бути напоготові!»

І тут Сергійко збунтувався.

Досить! Нехай підкоряються Томці оті легкодухі диваки — Славка з Костиком, нехай зрадники Найда і Галас ходять за нею по п'ятах, нехай Бурлака не Сергійкові, а їй муркоче на ніч свої котячі пісні, нехай навіть мати, не розуміючи Сергійкових ревнощів, упаде біля неї! Сергійко ж нікому не дозволить верховодити собою. І нікуди він не піде. Він так і сказав: «Не піду!»

— Ну й не йди, — недбало відповіла Томка. — Налякав!

— І не піду.

— Обійдемося й без тебе!

— Не обійдетесь, я один туди дорогу знаю!

— Он як! — спалахнула Томка. — Тоді ти нізачо не підеш з нами. Знайдемо без тебе дорогу.

— Хто знайде? Може, ти?

— Може, і я! А ти... ти... просто боягуз!

Костик і Славка намагалися припинити сварку, але супротивники наїжачилися і розбіглися в різні боки.

САМ ОДИН

Тепер Сергійко і Томка не розмовляють. Вигляд у обох незалежний, при зустрічах вони «не помічають» одне одного. Томка знову пустилась у свої лісові прогулянки з собаками, а Сергійко навіть почав повторювати англійську мову: людина він ділова і дурницями займатись йому ніколи.

Збентежені Славка та Костик і собі притихли й здебільшого сиділи вдома.

Але самотні Томчині мандри почали непокоїти Марію Семенівну. А одного разу, коли дівчинка, захопивши з собою пляшку води і вузлик з їжею, проблукала в лісі цілісінький день, Марія Семенівна нарешті розгнівалась на свою улюбленицю і рішуче заборонила їй усякі мандри. Собак же, на знак немилості, прив'язали.

Хоч Сергійкові, звісно, байдужісінько, що думає про нього Томка, але образа не дає йому спокою. Невже Томка справді має його за боягуза?

Так він доведе отій зеленоокій зазнайці, хто такий Сергійко і на що він здатний! Завтра ж він сам піде до Вовчої криниці і або загине (і в цьому буде її вина!), або вкриє себе славою! Вона ще жалкуватиме, що так поводитися з ним, схоче помиритись, але Сергійко буде гордим і невблаганним. Нехай знає!

Було ще майже темно, коли Сергійко, ніким не помічений, викрався з дому.

Проходячи повз лісникову садибу, він навіть пошкодував, що не покликав з собою Генку. Правда, Генка не має сили волі і не вміє зберігати таємниць, але Сергійкові було трохи сумно, і він охоче поділився б своєю майбутньою славою хоча б з Генкою. Та Генка ще солодко спав і не міг знати, що слава пройшла повз його віконце.

«Населений пункт Л.», як його поважно називав Славка, чи просто — село Лисички, куди хлоп'ята ходили до школи, Сергійко пройшов разом з чередою: треба збити собак з сліду, на випадок, коли б Томка надумала стежити за ним.

На старій вирубці хлопця застав уже ранок. Коли б Томка почула такий різноголосий пташиний лемент, то... то, звісно, сказала б, що в їхній тайзі пташки щебечуть ще голосніше!

А все-таки — шкода, що Томка не бачить одних жовтогарячих, з чорними підвісочками сережок бересклета або смішного довгоногого зайчати, що злякано метнулося з-за старого дубового пня.

Сергійко зловив маленьку зелену ящірку, і вона покірно лежала в його долоні, поблискуючи чорними оченятами; зірвав величезного, всипаного самоцвітами роси, лісового дзвоника, — цілого дзвона! І заглянув у нього. І відразу весь світ зробився прозоросинім. Ні, треба було б Томці все це побачити!..

Вузька, ледве помітна стежечка зробила два-три повороти і згубилася в густій траві. Куди ж тепер? Ага, онде й болото.

Вони з батьком переходили його взимку. Тоді тут була тверда рівнинка, лише де-не-де пробивалися з-під снігу пучки уперто-зеленої осоки та сухого бадилля.

Сергійко обережно ступив у свіжу, соковиту траву. Високі незабудки залоскотали йому коліна.

Все-таки, може, краще обійти болото? Тільки ж обходити далеко... Е, нічого, він швиденько перебіжить, адже тут не широко. Ну, сміливіше, навпрошки до того пагорка!

Стрибаючи по купинах, які пружно погойдувались під ногами, Сергійко швидко наближався до середини болота. Ох!.. Він раптом провалився по коліна в bagno, але відразу ж вихопився і став на купині. Перед пагорком поблискувала досить широка смуга води.

Сергійко задумався. Повернутись?.. Томка, напевно б, не повернулась...

Перекинувши на пагорок торбинку з їжею та мотузками, Сергійко напружився і стрибнув на сусідню купину. Вона м'яко гойднулася, і хлопець, не втримавшись на ногах, шубовснув у воду. Швидко плазуючи на животі, він вибрався на пагорок.

Тепер Сергійко опинився ніби на острові: з усіх боків його оточувала зрадлива болотна вода.

Хлопець уже пошкодував, що забився в це болото. Ну, дарма, до протилежного краю болота було недалеко, всього два-три добрих стрибки. Коли б не ця вода...

Треба раніше відпочити, бо вже їсти хочеться, аж душа болить! Сергійко дістав з торбини шматок пирога і з апетитом ум'яв його. В уяві він уже розповідав дру-

зям, як, з небезпекою для життя, плазував болотом, як дістався до невідомого острова, зарослого незабудками,— він назве його «Блакитним», як... ой! А це що?..

Над ніжноблакитним килимом незабудок раптом з'явилася невелика плеската голівка. Хлопець зразу не зрозумів навіть, що це таке. Чорна, блискуча, вона якусь мить була непорушна. Потім, впевнено похитуючись, почала наблизатись до Сергійка.

Гадюка!.. Сергійко пронизливо виснув — і стрімголов плюхнувся у воду. Хапаючись руками за гострі, мов бритва, стебла осоки, він не зоглядівся, як опинився на краю болота і щосили дременував у лісову гущавину.

Зупинився аж біля безверхого дуба і тут перевів подих.

— Тьху! Ну, їй, оту гадюку!..

Звідси вже стежка пряма, і ліс чистий та веселий — аж дзвенить! І от, нарешті, Сергійко вийшов на чималеньку галявину. З боку галявини чорніла стара обвалена криниця.

Ось і вона.

У ВОВЧИЙ КРИНИЦІ

За давніх часів, коли ще хазяїном Зубрівського лісу був багатий поміщик, трапилася — розповідають старі люди — подія, після якої стали називати оцю чорну глибочезну яму Вовчою криницею.

Влаштував якось пан облаву на вовків,— тієї весни розвелосся в лісі їх видимо-невидимо. Особливо дошкуляв панським табунам та отарам величезний старий, аж сивий вовк.

От розставили ловців, вислідили сивого вовка, і хорти погнали його просто на засаду. А засада була на цій самій галявині, біля криниці — криницю лісник собі викопав. Мав і хижку скласти, та після облави передумав...

Вискочив вовк на галявину, кинувся на одного ловця і збив його з ніг — не встиг той і вистрілити... А пан поруч був... Не вистрілив пан, може, злякався, а може й навмисне одвів рушницю,— розповідають,— не любив він ловця за непокірливість та гостре слово. А сивий вовк облишив раптом скривавленого ловця і, мов блискавка, кинувся на пана. Вчепився вовчище панові в горло, і покотились вони поміж хортами по траві...

Прибігли мисливці, та тільки й побачили, як шубов-
снули пан з вовком у криницю і пішли каменем на дно...

Хто його знає — чи справді було так, чи просто розпо-
відають казку старі люди?.. Криниця та давним-давно
пересохла, а вовка у Зубрівському лісі вдень з вогнем не
знайдеш.

А все-таки якось моторошно стало Сергійкові. Що
не кажи, а з товаришами було б веселіше!..

Ну, та «взявся за гуж — не говори, що не дуж!»
Одяг на ньому після несподіваного купання в болоті вже
висох, нічого гаяти час. Та й не боїться він!

З старої осики, що росла на краю галявини, звисала
напіввідчахнута товста гілляка. Сергійко без особливих
труднощів відчахнув її, прив'язав мотузок і поклав гіл-
ляку поперек ями. Перевірів ліхтарик, — горить.

Невже таки він боїться? Та ні, просто якось трохи
завмирає серце... Шкода, що ніхто не побачить, як він,
сам один, покинутий товаришами, гордо і безстрашно
спускатиметься у Вовчу криницю! Ну, Томко, тепер ти
пересвідчишся, кого назвала боягузом!

Сергійко роззвуся, поплював на руки і почав спуска-
тись. Його огорнула вовка, прохолодна сутінь. Одначе
глибока ця криниця!.. Швидко і мотузок кінчиться, а дна
все немає... А що, коли справді глибина її півкілометра,
а то й на цілий кілометр, як вигадали вони з Генкою?!

Мотузок кінчився. Сергійко безпорадно дригнув но-
гами і — о радість! — сягнув дна. Він обережно став на
ноги.

Внизу було темно. Зверху синів отвір, перетятий кри-
вою осиковою гіллякою. Сергійко засвітив ліхтарик і по-
чав уважно приглядатись до нерівних, вогкуватих стін
Вовчої криниці.

Йому здалося, ніби внизу, під ногами, щось блимнуло
тьмяним, зеленкуватим світлом. Ні, то тільки примари-
лось... Зате он, в темному кутку, сяє велика брила чогось
надзвичайного, променистого і, напевно, невідомого
людям!

Хлопець присвітив ліхтариком і розчаровано зітхнув.
Перед ним була просто гнила дерев'яна колода...

Ну нічого, скарби не даються відразу в руки. Треба
пильно обслідувати все навколо — не може бути, щоб
Вовча криниця не ховала в собі якоїсь таємниці!

Старанно присвічуючи ліхтариком, Сергійко наткнувся

на стару іржаву лопату, з поламаним держаком. Може, це якась доісторична лопата?! Ні, здається, звичайнісінька, тільки дуже іржава...

Якесь дивно заглиблення в стіні... Що воно нагадує? Та це ж стріла, справжня, видряпана чимсь гострим стріла! Хто її видряпав? Для чого? Ох...

Сергійко зопалу шугнув у якусь вузьку яму в кутку криниці... На щастя, яма була неглибока, і, звівшись на ноги, хлопець вільно дістав руками її край. Погано лише те, що, падаючи, він упустив ліхтарик, і він кудись одлетів і погас.

Сергійко став шарити в п'їтмі руками, намагаючись вилізити. Раптом рука нашттовхнулась на якийсь довгастий, холодний предмет, що лежав край ями. Предмет ворухнувся і мало не впав Сергійкові на голову.

«Міна!» майнула страшна догадка, і хлопець, мов обпечений, відсмикнув руку. У нього якось дивно ослабли коліна, і він знесилено опустився на землю...

ОН ВОНА ЯКА — ТОМКА!

Коли б не світла пляма над головою, Сергійко був би певен, що вже глуха ніч... Цілу вічність сидить він на дні своєї несподіваної пастки!..

...Пішов сам, без товаришів, нікого навіть і на допомогу гукнути. Отак загине тут ні за цапову душу, ніхто й не знатиме, куди подівся. Довів свою хоробрість, нічого сказати!.. Ідкі сльози відчаю і досади печуть Сергійкові очі. Чого б він тільки зараз не дав, аби знов опинитись там, нагорі, де світить гаряче сонце, шелестять дерева... Ой дурень, дурень!..

Удома мати вже непокоїться, куди подівся її шалапут, а шалапут сидить, наче миша в пастці, і не знає, як йому вивернутися з біди...

Хлопці, мабуть, прийшли до Томки, їм і без Сергійка добре. Навіть краще — ніхто не сопе і не заводить суперечок... І Томці, напевно, зовсім-зовсім байдуже, що пропав кудись Сергійко... Що їй!

«Як холодно!.. Та невже ж мені до самої смерті отак доведеться сидіти?»

Сергійко раптом здригнувся і прислухався.

«Гав!.. Гав!! Гав!.. Гав-гав...» І радісне: «Скаву-у-у!»
— Галас? Галас!!

Якась тінь наполовину закривала світлий отвір кри-
ниці.

— Сергійку, ти тут? Сергійку!

Томка... Вона знайшла його!

А Томка, потягнувши до себе легкий мотузок, стри-
вожено закричала:

— Сергійку, чуєш? Де ти?

— Я ту-у-ут!..—глухо донеслося знизу.

— Вилазь сюди! — зраділа дівчинка.— Вилазь, бо Га-
лас на твою торбину зазіхає.

— Я не мо-о-жу... Я замінований...

— Замінований? — охнула Томка.— Звідки ти знаєш?

— Наді мною мі-і-на!.. Вона от-от упаде...

— Так чого ж ти ждеш? Вилазь швидше!

— Тут темно... Я її зачеплю...

— Тоді не ворущись! — злякано прокричала Томка.—
Я зараз спускаюся до тебе.

— Не спускайся!.. Краще я один загину... — приречено
простогнав хлопець.

Але Томка, як звичайно, не послухала і почала швидко
спускатись по мотузку вниз.

— Там лежить мій ліхтарик, не наступи на нього,—
попередив з ями Сергійко.— Та гляди, не зачепи міну!

— Я вже на нього, здається, наступила,— сказала
Томка.— Так і є!.. А чого він не горить?

— Струсни!

Томка струснула ліхтарик, і в темряві спалахнув яс-
кравий електричний промінь. Він освітив спочатку припо-
рошене землею збентежене Сергійкове обличчя, а потім
застрибав по краях осоружної пастки. Ось, видно, Томка
побачила міну, схилилась і... голосно розсміялася...

— Прощайся, Сергійку, з життям! — І кинула Сергій-
кові звичайну порожню пляшку.— Як тільки ти не дога-
дався?

— Еге, догадаєшся в такій темряві! — пробурмотів
спантеличений Сергійко.— Думаєш, ти б догадалася?

— Викинь пляшку і давай руку,— допоможу тобі ви-
лізти.

А може, це не проста пляшка? Треба її розглянути.

— Простісінька. Викинь, кажу тобі!

Сергійко запхнув пляшку в кишеню і видряпався з
ями. За кілька хвилин він з насолодою витягнувся на
траві навпроти сонця. Потім дістав з кишені пляшку.

Це була зелена півлітрова пляшка з-під мінеральної води. В середині білів якийсь папірець.

— Томко!— схвильовано вигукнув Сергійко.— Я ж казав, що це не проста пляшка: тут лежить якась записка!

— Ти завжди щось вигадаш,—засміялася Томка і побігла за Галасом на край галявни.— Дивись, Галас твій обід кінчає...

Сергійко, хвилюючись, витрусив з пляшки папірець і розгорнув його. Там було написано:

«Через десять днів я поїду додому і надовго попрощаюся з вами, ласкаве українське сонечко, гіллясті дуби, гомінкі пташенята. І з вами, хороші мої Маріє Семенівно, Петре Трохимовичу, Костику, Славко... Я вас ніколи не забуду!

І тебе не забуду, чудний, упертий хлопчиську, Сергійку-їжачок, хоч ми з тобою і посварилися!.. *Ваша Томка з Боготола*».

Сергійко згорнув записку і заховав у кишеню. Потім підійшов до криниці і вкинув туди порожню пляшку.

— Як ти гадаєш, нагорить нам дома за те, що ми зникли чи ні? — лукаво, наче нічого не помітивши, запитала Томка.

— Ой-ой-ой! — спохватився Сергійко.— Ще й як нагорить!

Вони похапцем змотали мотузок, взялися за руки і побігли додому. Дорога була далека, їсти хотілось страшенно: негідник Галас украв з торбини всю їжу. Але все ж було чогось надзвичайно весело!

— Все-таки... Як ти знайшла Вовчу криницю? — не витримав Сергійко.

— У мене була ваша карта! — призналася Томка.— Я довго шукала дорогу. Пам'ятаєш, я цілий день пробула в лісі, тоді ще на мене розсердилась Марія Семенівна... Саме тоді я й знайшла її. А сьогодні ранком помітила, що ти зник, і догадалась, куди ти пішов. І добре, що догадалась, бо ти б там і досі сидів «замінований».

Сергійко густо почервонів, глянув на Томку, і обоє голосно зареготали.

СПОГАДИ ПЕТРА ТРОХИМОВИЧА

Вечірній вітерець вщерть напоєний терпкими пахощами лісу. А ліс, мовчазний і таємничий, тепло дихає, обхопивши суцільною стіною невелике Зубрівське лісництво...

Завтра вранці Томка їде.

А зараз — незвичайно тиха, сидить вона поруч з хлоп'ятами на широкій дубовій колоді і очей не зводить з Петра Трохимовича. А він, втупивши погляд у темну, зубчасту стіну лісу, ніби бачачи там щось йому одному зрозуміле, тихо розповідає:

— Нерівним і тяжким був тоді бій. Загинув командир танка — лейтенант Мухтаров, загинув радист, і важко поранило в голову баштового стрільця — твого, Тамаро, батька. А танк наш горів...

У напруженій тиші поривчасто зітхнув Сергійко.

— Здавалось, загибель була неминучою... Тоді Максим заскреготів зубами від болю та люті і каже до мене: «Вибирайся, Петре, повзи, може хоч ти зостанешся живим... А мені ти вже однаково не допоможеш...»

Не знаю... Може й були такі падлюки, що, рятуючи свою шкуру, кидали товариша на загибель... Напевне, були, але я таких, правду кажучи, не бачив.

Виволік я Максима з танка,— і досі дивуюсь, як тоді нас не підстрелили фашисти,— взяв його собі на спину і поповз. Не легка справа — тягти на собі такого багатиря! — посміхнувся Петро Трохимович.— Упаду з ним у воронку від снаряда, відпочину трохи і далі повзу, до іншої воронки. Коли ж біда трапилась: поранило мене... Прийшов до пам'яті — ніч; стрілянина кудись убік відійшла, а мене тягне на собі Максим.

«Чи ти збожеволів? — кажу до нього.— Покинь мене, ти ж сам кров'ю спливаєш!»—«Мовчи...— стогне він.— Мовчи, а то...» і падає непритомний у землю лицем.

А далі пішло так: Максим знепритомніє — я його тягну, я упаду — Максим мене підтягує. Доповзли; підібрали нас санітари.

Отак і врятувала нас дружба наша!..

У зелених Томчиних очах тремтить гаряча сльозинка. Сергійко заглядає Томці в обличчя і тихенько стискає її подряпану, в сосновій смолі долоню...

«Я Ж ТАМ БАЧИВ СТІЛУ!»

Семафор відкрито. На пероні зчиняється метушня. Марія Семенівна востаннє силкується щільніше закрити туго напакований Томчин чемодан,— недаремно ж вона вчора цілий день пекла-смажила! — а він ніяк не закривається. Хлоп'ята схвильовано обступають подругу. Петро Трохимович перевіряє, чи на місці Томчин квиток. Поїзд наближається.

— Томко! — несподівано скрикує Сергійко.— Томко, а стріла?!

— Яка стріла? — дивується дівчинка.

— У Вовчій криниці! Я ж там бачив видряпану в стіні стрілу! І лопату...

— Чого ж ти мені тоді нічого не сказав? — хвилюється Томка.

— Я тоді як упав у ту прокляту яму, то про все й забув... та ще пляшка твоя...

— Стріла й лопата? — вражено перепитує Костик.

— Там щось закопано!— впевнено говорить Славка.

— Ой хлопці!.. Як шкода, що я вже їду... Ну, як же бути?

— А ми туди спустимось,— заспокоюють Томку друзі.— Ми тепер уже все як слід обдивимось.

— З криниці не виліземо, доки не знайдемо!— запевняє Сергійко.

— І напишемо тобі в Боготол,— додає Костик і соромливо посміхається.— Добре?

Поїзд зупиняється. З вагона вискакує засмаглий, чорний, мов негр, дядько Максим. Усі кидаються до нього.

Поїзд у Зубрах стоїть усього три хвилини. Не встигли як слід поздоровкатись, не встигли попрощатись,— мало не забули Томчиного чемодана,— як поїзд рушив з місця і почав набирати швидкість.

З розчиненого у вагоні вікна висувається Томчина рука з білою хусточкою, і вже ледь чутно доноситься її голос:

— Обов'язково, чуєте? Обов'язково розвідайте таємницю Вовчої криниці!

— О-бо-в'яз-ко-во!!!— дружно гукають хлоп'ята і, спинившись в кінці перону, трошки сумно дивляться вслід...

Розділ II

ПІОНЕРСЬКИЙ ТАБІР

СТАРИЙ ЖУРНАЛ

Приміський, або, як його частіше звуть, дачний поїзд, голосно постукуючи колесами, діловито котив сталеву стежку свої зелені, натруджені вагони.

В крайньому купе одного з вагонів, на лаві, схилившись у куток, дрімала молода, зморена духотою жінка. Її маленька донька розгорнула на столику старий, пошарпаний журнал і з нудьги розфарбовувала кольоровим олівцем кучерявих піонерів, намальованих у журналі. По другий бік столика, навпроти дівчинки, заплющивши очі, відкинувся на спинку сидіння чоловік років тридцяти шести, з приємним смуглявим обличчям і білою смужкою шраму на скроні. Він, мабуть, не спав, бо густі, темні брови його ледь помітно здригалися, а куточки міцно стулених губів іноді торкала стримана усмішка.

На якійсь зупинці поїзд так струсонув вагонами, що смуглявий чоловік стиха охнув, розплющив очі і зняквовіло потер рукою потилицю.

Дівчинка, що вже встигла наділити всіх журнальних піонерів пишними синіми вусами, глянула на свого сусіда і засміялася. Чоловік теж посміхнувся до неї і заглянув у журнал. Розвусачені піонери йому, видно, сподобалися, бо він зацікавлено хмикнув і потягнув журнал ближче до себе.

Підбадьорена увагою до своєї майстерності, дівчинка вирішила домалювати своїм «жертвам» ще й бороди, але чоловік легенько одвів її руку з олівцем і заходився уважно читати.

— Слухай, дитино, це твій журнал?

— Мій,— поважно кивнула вона головою.

— А чи не можеш ти мені його подарувати?

— Вам, товаришу, певно, щось загорнути треба? — запитала мати дівчинки, прокинувшись від струсу вагона і прислухаючись до їхньої розмови.— Так я вам чисту газетку дам.

— Дякую, але мене цікавить саме цей журнал, власне, оця сторінка. Хороша стаття про роботу піонерського табору, а я, розумієте, зараз працюю в піонертаборі, і журнал мені згодився б...

— Ну, звичайно, візьміть! Маринко, віддай дяді журнал!

Маринка примхливо надула пухкі губенята: бач, який хитрий дядя,— дивився, дивився та й випросив... Але вона відразу заспокоїлась, бо «хитрий дядя» дістав з жовтого скрипучого портфеля новенький зошит, олівець, гумку і подав їй усе це багатство.

— Отут, Маринко, і малюй собі, що хочеш, а я візьму журнал. Згода?

Ще б пак! Маринці навіть зробилося трошки шкода дядю за такий явно не вигідний для нього обмін.

— Станція Зубри! — оголосила провідниця.— Громадяни, кому до станції Зубри?

Маринчин сусід похапцем підвівся, захопив журнал у портфель, попрощався і вийшов з вагона.

ПРОПАЖА

Станція була невелика і малолюдна.

Приїжджий озирнувся на всі боки і підійшов до чергового по вокзалу.

— Добрий день! Не було тут завгоспа з нашого табору?

— А-а, Роман Петрович! З Києва? Привіт, привіт, — чемно привітався залізничник. — Були тут ваші, — вантаж для табору одержували. З годину як назад поїхали, на вас сьогодні не сподівалися.

— Поспішили, — з легкою досадою промовив Роман Петрович. — Доведеться пішки йти.

— А ви на шлях вийдіть, до Лисичок якась машинка напевне трапиться, — порадив черговий. — А то навпрошки, ліском. Навпрошки кілометрів з вісім, не більше буде.

— Що ж, можна й навпрошки, дорога відома...

Повз них млявою ходою прочовгав високий громадянин з невиразним плескатим обличчям і скоса, уважно оглянув Романа Петровича.

На шляху попутної машини не трапилося. І Роман Петрович повернувся до лісу. Зрештою, нема чого жалкувати: на дорозі он яка пилюка!

Зате він з насолодою вдихнув запахну лісову прохолоду. Та це ж справжня розкіш — після вагонної задухи пройтись вузькою, покрученою стежинкою поміж буйних кущів ліщини; зірвати з дуплястої кислиці маленьке, пронизливо-кисле яблучко; помилуватись розбризканими в траві кружальцями сиріжок — червоними, жовтими, зеленкуватоблакитними...

У лісі, на самоті, зникає втома, забувається рання синина в скронях, а цілюще, мов казкова жива вода, повітря по-юнацькому гарячить кров.

— Гей! Держись! — Роман Петрович з розгону перемахнув широкий ривчак. — Є ще порох в порохівниці! — задоволено визнав він і оглянувся назад: йому здалося, що за деревами мелькнула якась постать.

Роман Петрович сконфужено притих. Ще неvistачало, щоб його побачив хтось з табору! Ото б здивувався з свого начальника, який у хлоп'ячому захваті гасає через ривчаки і вигукує різні дурниці... Ех, Романе, Романе, пора пам'ятати, що вже давненько минуло твоє піонерське дитинство!..

Він прискорив ходу. Що то там, у таборі, чи не скоїлося чого?

За три дні відрядження начальник Зубрівського піонерського табору уже занудьгував за своїми неспокійними вихованцями. Швидше б до них!

Спереду сірим клубком прокотився їжак. Непоганий подарунок юннатам! Поклавши на траву портфель, Роман Петрович зняв капелюх: «Жартуєш, приятелю, не втечеш,— лапи у тебе надто криві і короткі!»

Їжак згорнувся, чмихнув і, підскачивши, кольнув настовбурченими голками долоню свого переслідувача.

— Ах, ти ж, їжачище!

Сміючись, Роман Петрович закотив їжача в капелюх і повернувся, щоб узяти портфель.

Що за диво?! Де ж портфель? Може, в іншому місці поклав? Так ні ж, ось і трава прим'ята. Яка нісенітниця! Куди він міг зникнути?.. Взяти ж його тут нікому!..

У гущавині затріщало — хтось швидко віддалявся.

— Сій! — гукнув Роман Петрович і кинувся навздогін.

Але наздогнати злодюгу не вдалося: ліс!

Який дурний випадок! Що там було? Книжки, деякі квитанції... блокнот, рушник, мило... Ага, ще Маринчин журнал... Документи і гроші ось тут, у внутрішній кишені піджака. Власне, нічого особливо цінного, просто шкода самого портфеля і образливо на свою необачність. Але хто б міг подумати!..

З досади Роман Петрович викинув у траву їжача, на-сунув на голову капелюха і вибрався на дорогу.

Ну, що з воза впало, те пропало... Краще нікому й не признаватися про свою неприємність,— незручно...

А ось і табір.

ДРУГА НЕПРИЄМНІСТЬ

Серед густої зелені блиснула свіжою блакитною фарбою висока вхідна арка. З-за неї весело заясніли широкими вікнами нові привітні будиночки Зубрівського піонерського табору.

Роман Петрович зупинився: його увагу привернув фанерний щит, прикріплений над аркою. На його білому фоні яскраво червоніли великі літери:

Т В А Р Д

— «Твард»? — зацікавився Роман Петрович.— А це що за новина така? Ага, ось, здається, і пояснення.

Поруч, на грубому кленовому стовбурі, висів плакат:

«Ви хочете знати, що таке твард? Охоче пояснюємо: ТВАРД — це Табір веселих, активних, роботящих і дружних!!

Запам'ятайте:

МИ ПРИЙМАЄМО ДО ТАБОРУ
ТІЛЬКИ ТАКИХ!!!»

Роман Петрович засміявся. Молодці! Спробуй після цього бути іншим!..

— Роман Петрович приїхав!.. Романе Петровичу, здрастуйте! — загомоніли радісні голоси.

Оточений ватагою вихрятих голоногих дїтлахів, Роман Петрович відразу повеселішав.

— Ну, здорові були, «веселі-активні»!

— Роботящі і дружні! — хором доповнили ті.

— Що скажете хорошого?

Роботящі і дружні повели свого начальника показувати закінчений без нього спортивний майданчик — красу і гордість юних табірних майстрів.

— Ого, та у вас тут справжнє спортивне містечко!— задоволено визнав Роман Петрович, по-господарському, причепливо оглядаючи обладнання майданчика.— І справді роботящі!

Роботящі з гідністю продемонстрували свіжі мозолі на руках. Нічого не скажеш, вони мали повне право пишатися цими почесними мозолями.

Потім начальника табору перехопив метушливий і завжди чимесь заклопотаний завгосп.

— Романе Петровичу, чим же ви приїхали?— жалібно почав він, зводячи до купи смішні рудуваті кущики брів.— Чому телеграму не вдарили, ми б вас на станції зачекали.

— Нічого, я й пішки непогано пройшовся,— дещо змушено посміхнувся Роман Петрович, вітаючись з завгоспом.— Що у вас тут новенького, Онікію Степановичу?

— Та все по-старому. Продукти сьогодні зі станції привіз. Може поглянете?

Роман Петрович пішов із завгоспом до комори, заглянув на кухню, зайшов до канцелярії — словом, знову з головою занурився в свою кропітку, повсякденну роботу.

Ввечері до нього несподівано прибіг нічний сторож— старенький Карпо Данилович.

— Ох, товаришу начальник, біда у мене вдома стала: пожежа!..

— Пожежа?! Що ж згоріло?

— Сусіда зараз із села по мене приїхав, каже, хата ні з того ні з сього зайнялася... Правда, вогонь відразу ж і погасили, але стара моя з переляку зовсім занедужала,—лежить без пам'яті... Відпустіть мене додому, прошу вас, треба ж за нею доглянути...

— Ну, звісно, звісно, Карпе Даниловичу. Ідьте. Семен за вас поки що посторожує. От тільки... чи не довго вам доведеться затриматися вдома?

— Та вже, мабуть, Романе Петровичу, відпустіть мене зовсім... Влаштуюся десь ближче від домівки,—боюся тепер стару свою саму лишати. І звідки ця біда взялася? Кажуть, що на той час і в печі піхто поблизу не топив...

— Гм... ну що ж... Шкода мені вас, та, бачу, нічого не вдієш: доведеться до табору нового сторожа підшукувати... Хоч це тепер, у жнива, і важкенько буде... Ідьте, і бажаю вашій дружині швидкого одужання.

Дві неприємності в один день!

ЗАГІН СТАРШИХ ТА ІХ ВОЖАТИЙ

Радісно нам, друзі, в рідній стороні.
Просторінь широка, трави запашні...
Сонячна, зелена, літня пора,
Далекії походи, привал біля костра!

Ти гори, костер,
Ти палай, костер!
В широчінь, в далечінь лине пісенька дзвінка.
А навкруг поля,
Наша рідна земля,
А навкруг неосаяжная Вітчизна моя!

В'ються над вогнищем червонясті блискітки іскор, кружляють і линуть разом з піснею вгору...

Вожатий Віктор (власне, тут, у таборі, вже не Віктор, а Віктор Михайлович), студент другого курсу педагогічного інституту, двадцятирічний юнак з вилицюватим, простодушним, по-дівочому рожевим обличчям і такими мрійними очима, що йому ніколи не вдається зробити їх суворими, задивився на вогонь. Збір проведено, улюблені пісні переспівано, пора гасити вогнище, а шкода: надто вже хроще!..

Вожатий з зусиллям відриває очі від вогню і оглядається на тісне коло осяяних полум'ям облич. Ось член ради дружини, хаґяйновита і розпорядлива семикласниця Оля Барабаш, підперла русяву, заквітчану чебрецем голівку і слухає, що то їй шепоче на вушко кучерява, бистроока Яринка. З Олею просто і легко працювати, а от Яринка — та чимало клопоту завдає своїми вигадками і примхами. Любить Яринка пошуміти, покомандувати, а понад усе любить похвалитися своїм багатющим табірним досвідом: вона, бач, минулого року їздила в Артек і тепер майже всяку розмову починає словами: «А у нас в Артеку...»

Поруч з Яринкою сидить, примружившись на вогонь, горніст Гриць Колосок, лагідний і веселий хлопчина, улюбленець табору. Плечем на нього зліг веснянкуватий, мов горобине яечко, Генка-вітряк. Цей завжди кричить-бренькотить, за все хапається і майже нічого до ладу не доводить.

Сміється-заливається рум'яна товстушка Таня Фоміна, майстер добре попоїсти. Подружки, бажаючи швидше дізнатись, що в неї такого смішного, шарпають Таню за рукав, від чого вона ще дужче сміється.

А он, трохи віддала, обхопивши засмаглими руками коліна, задумався про щось Сергійко Дяченко, зірвіголова і фантазер. З цим либонь ще доведеться зазнати, почім ківш лиха... Неохоче Сергійко скоряється розміреному режимові табору і, здається, дивиться на своє перебування тут, як на якийсь нудний обов'язок.

Біля Сергійка, звичайно, прилягли обидва його вірні друзі: розсудливий, дещо вайлуватий на вигляд Слава і худорлявий, несміливий Костик. І тому, що душею і вожаком нерозлучної трійки хлоп'ят є запальний і поривчастий Сергійко, вожатий завжди непокоїться: хто його знає, на яку витівку може підбити Сергійко своїх друзів...

Ось, хитро поглядаючи на Геннадія, щось, видно, метує редактор табірної газети «Войовничий їжак» — руденький і задиркуватий Стьопа Волошин. Стьопа — кмітливий і гострий на язик хлопчисько, і ТВАРД — це його вигадка. Веселі, активні, роботящі і дружні — як це чудово! Але які ж бо вони, ці «твардівці», різні і як не легко дібрати ключа до кожного з них!..

Віктор Михайлович стиха зітхає, стріпує головою і рішуче підводиться.

Пора на вечірню лінійку.

ТАЄМНИЦЯ НЕРОЗЛУЧНОЇ ТРИЙКИ

Кожен, хто відпочивав у піонерських таборах, знає, що таке «вільний час». Він надається тричі на день: півгодини після сніданку, година перед обідом і година перед вечерею — всього дві з половиною години. Золотий час, але його надто мало навіть для такого енергійного хлопчини, як Сергійко.

Минув повний тиждень, як він, Славка та Костик живуть у піонерському таборі, і доводиться, глянувши правді в очі, визнати: намір, заради якого вони поїхали до табору, зазнав краху. Ні, ні, в короткі, розірвані «вільні години» нічого й думати непомітно спуститись у Вовчу криницю, хоч вона тепер і зовсім поруч. А в інший час — коли? О сьомій ранку Гриць Колосок сурмить побудку — всі, мов ошпарені, зіскакують з ліжок, мчать на зарядку, шикуються на лінійку, потім снідають; по обіді — цілісінькі дві години змушені спати; крім того, придумали всякі там бесіди, екскурсії, гуртки... Взагалі не життя, а якась організована мука: людина зовсім не може вільно, як того душа забажає, розпоряджатися собою. І коли б не Вовча криниця, Сергійко, чого доброго, не стерпів би і дремену додому.

Звісно, розвідати таємницю Вовчої криниці слід було ще торік, та не так воно склалося, як гадалося! Хто б міг знати, що зразу після Томчиного від'їзду з Зубрів саме на цьому місці почнуть будувати піонерський табір? Томка, може, й вважає, що для сміливих і спритних це не така-то вже важлива перешкода, але — як же туди полізти, коли Вовча криниця опинилася за огорожею, і до того ж її забили товстезними дошками?.. І тепер ніхто в таборі й не підозрює, що у віддаленому кутку території, за високим дровником, існує вона, стара, висохла криниця, овіяна старовинною легендою і найпалкішими здогадками чотирьох мрійників. Така близька і така недосяжна!

Треба було негайно обміркувати скрутне становище, в якому вони опинилися.

Повертаючись з річки після купання (чи то ж купання — під наглядом медсестри і вожатого?!), Сергійко нишком смикнув Костика, підморгнув Славці, і приятелі непомітно відстали від гурту.

— Я вас питаю, хлопці, що будемо робити? Чи, може, ви вже відмовилися від нашого задуму, забули слово, дане Томці, і вирішили сховатися в кущі?

Виявилось, що Славка з Костиком зовсім не відмовляються від свого задуму та слова і не мають такої звички — «ховатися в кущі», але, як тепер проникнете у Вовчу криницю, вони не можуть збагнути.

— Найкраще — спитати дозволу у Віктора Михайловича, — нерішуче запропонував Костик.

— Спитати дозволу? — обурився Сергійко. — Так тоді ж весь загін захоче туди спуститись — і пропала наша таємниця! Слухайте краще, що я надумав: ми спустимось туди вночі.

— Вночі?

— Тільки вночі! Вдень нас обов'язково помітять, та й режим дихати не дає. Ну, згода?

— Згода! Коли підемо?

— Я дивився по календарю: днів за п'ять буде повний місяць. До того часу підготуємо...

— Тихше, — шепнув Костик, шарпаючи Сергійка за рукав. — Сюди хтось іде.

НОВИЙ СТОРОЖ

З-за дерев вийшов високий, трохи зігнутий старик з кудлатою, по самі очі, бородою. З-під старого, прим'ятого картуза звішувались скуйовджені пасма сивуватого волосся, — видимо, цей дід не визнавав бритви. Побачивши хлоп'ят, він зупинився, важко перевів подих і витер рукавом спітнілого лоба.

— Здоровенькі були, голуб'ята! Гуляєте?

— Здрастуйте... гуляємо...

Дід зняв з плечей клумака, покректав, розгинаючи спину, і опустився на траву в холодок.

— Ох, заморився... відпочину трохи. Що то ноги старі — зовсім не слухаються, не те, що у вас, стрибунців.

Старик був хоч і дуже кудлатий, зате говіркий і привітний. Він одразу сподобався хлоп'ятам. Вони й собі присіли біля старого в холодку.

— Ви куди ж, діду, прямуєте? — поцікавився Сергійко.

— В Лисички їду, голуб'ята, в село Лисички. Знаєте таке?

— В Лисички? Так ви ж, діду, збилися з дороги! Лисички в інший бік.

— Мо' й збився, вперше ж у цих краях. От ви мені й покажете дорогу.

— А до кого ви в Лисички йдете?—запитав Славка.

— Пораляли мені туди податись: в лікарню ніби сторожа треба.

— Сторож? Так нам же в піонертабір сторож потрібен!

— У табір, кажете? У піонерський? Гм... В лікарню воно б краще. Піду, мабуть, спершу до Лисичок.

— І навіщо вам, дідусю, ті Лисички?—заходились умовляти старого друзі.— Адже у таборі вам буде в сто разів краще!

— А хто ж у вас там за старшого? З ким говорити?

— Начальником у нас Роман Петрович Мороз, най учитель історії з Лисичанської школи. Ми вас, діду, зараз до нього відведем і попросимо за вас. От побачите, відразу й прийме!

— Ну, до начальника, то й до начальника,—погодився старий.— Ведіть.

Приятели урочисто повели свою «знахідку» до табору.

Біля вхідної арки, під грибком, їх зустрів черговий—лісників Генка. Він страшенно наїндичився, на обличчі його з'явився вираз неприступності.

— Де це ви були? Чого не повернулися разом з усіма?

— А ти не дуже кричи,—відразу осадив Генку Сергійко.— Чи не бачиш, що ми до Романа Петровича нового сторожа ведемо?

Генка примовк і пропустив усіх чотирьох на територію табору.

— Романа Петровичу,—розшукавши начальника табору, закричав Сергійко.— Знайшли!

— Підходящого,— додав Славка.— І працювати погоджується!

— Онде він, на лавочці сидить,— показав у вікно Костик.

— Кого це ви там знайшли? — здивувався Роман Петрович.

— Сто-ро-жа! — відрпортувала трійка.— Нічного сторожа.

— Нічного сторожа? Цікаво! Ану, давайте його сюди!

Уважно переглянувши дідові документи, Роман Петрович лишився задоволений: документи справні, характеристика з попереднього місця роботи — хороша. І начальник без зайвого зволікання прийняв Захара Івановича Кругляка на посаду нічного сторожа піонерського табору.

«У НАС БУДЕ КАРНАВАЛ!»

Про це, звичайно, найпершою дізналась Яринка і миттю роздзвонила по всьому табору.

Карнавал! Літній піонерський карнавал, з казковими костюмами, дотепними сюрпризами, веселою вигадкою! Та це ж непочатий край цікавої роботи для табірних художників, рукодільниць, електриків, поетів, танцюристів, співаків!..

Табір заворушився, неначе розбурханий мурашник. На завгоспа, Оникія Степановича, мов на бідного Макара, з усіх боків посипалися шишки: одному до зарізу потрібна була марля, другому — картон, тому — фарби, іншим — папір та борошно для пап'є-маше....

Найдужче дошкуляла Яринка: коли б її воля, вона б пустила за вітром усе майно табору. Сперечатися з нею було марно,— на всі докази Яринка відповідала: «А у нас в Артеку завгосп ніколи не тремтів над кожним шматком марлі!»

Бідолашний Оникій Степанович аж схуд і почав бігати риссю, рятуючись від своїх переслідувачів.

Перспектива карнавалу припала до душі й нерозлучній трійці, особливо Сергійкові. Що там не кажи, а карнавал — це здорово! Заради нього можна примиритись і з навісним режимом.

Спочатку Славка запропонував зробити костюми Лебедя, Рака та Щуки з відомої байки Крилова. Сергійко знехотя погодився, при умові бути Лебедем. Славка заявив, що в такому разі він буде Щукою, але смирний Костик жалібно зітхнув:

— А може, придумаєм якісь інші?

— Звісно, треба придумати щось краще,— підтримав його Сергійко.— Які-небудь такі... героїчні!

— Як на картині у трьох богатирів,— підказав Костик.

— У богатирів? Костику, ти — геній! Ну, звичайно, ми зробимо костюми трьох богатирів! Я буду Іллею Муромцем... або ні, Муромцем буде Славка — він найгладший; я — Добриною, а ти, Костику...

— Альбшею Поповичем? — розців Костик.— О, це вже зовсім інша річ! — красунь-богатыр на золотистому коні, а не якийсь нещасний рак, що мусить весь час задкувати!..

До них підбігла Яринка. Заклопотано стріпнувши кучерями, вона запитала:

— Включаєтесь у карнавал?

— Включаємось,— солідно відказав Славка.— А як же ти думала?

— Може, вам допомогти придумати костюми? У нас в Артеку...

— Придумаємо самі,— відмахнувся Сергійко.— Не гірші, ніж в Артеку.

Не встигла відбігти Яринка, як причепився Генкавітряк.

— Ой хло-о-пці, а що я надумав! Ех, і костюмчик же буде!—шепотів він, спокусливо заглядаючи в очі.— Нікому не розповім, тільки вам. Я вам про свій, а ви мені— про свої... Добре?

Ні, в таких умовах про секретну роботу над костюмами не могло бути й мови. Треба десь підшукати затишний куточок. Але де?

А що, як попроситися в сторожку до діда Захара? Він, напевне, впустить: це ж вони, а не хто інший, влаштували його на роботу до табору!

— Кроком руш до діда Захара! — скомандував Сергійко.

СТОРОЖ БЕРЕТЬСЯ ДОПОМАГАТИ

Дід Захар сидів на порозі своєї сторожки. Він привітно підвівся назустріч гостям.

— Заходьте, заходьте, голуб'ята!

За короткий час Захар Іванович Кругляк встиг заслужити в таборі загальну повагу. Це він порадив загоспові відпустити неробу-тесляра, який, мовляв, більше відлежувався в холодку за дровником, аніж працював, і взявся все потрібне домайструвати сам. А що табір був новим, то цього потрібного не бракувало. Дід Захар з першого ж дня обладнав на кухні зручні полиці для посуду, зробив накривку на діжку з водою, допоміг налагодити душ. Сергійко, Славка та Костик цілком справедливо пишалися своєю знахідкою.

Дід Захар не тільки погодився впустити хлоп'ят до себе майструвати карнавальні костюми, а й пообіцяв допомогти. Славка роздобув у піонерській кімнаті журнал з кольоровою репродукцією з картини Васнецова «Богатирі». Дід Захар роздивився її і скептично хмікнув:

— А коней де ви візьмете?

Друзі спантеличено перезирнулися. Справді, про це вони не подумали... Адже піші богатирі відразу втраять всю свою величність. Не виїжджати ж їм верхи на паличках?!

— Почекайте, я миттю! — зміркував щось Сергійко і вискочив з сторожки. Через кілька хвилин він повернувся з книжкою.

— Віктор Михайлович дав. Гляньте, як ми зробимо коней!

У книжці був намальований «вершник»: хлопець спокійнісінько собі стоїть на власних ногах, а до його пояса прикріплено каркас коня, накритого аж до землі барвистою попоною. З-під жупана, вздовж попони, звисають порожні чоботи «вершника». От і все.

— Ну? — торжествуючи, запитав Сергійко. — Розумієте?

— Хитрє придумано! — покрутив кудлатою головою дід Захар. — Та-а-к... На каркаси коней потрібен цупкий дріт... Спробуємо дістати в Оникія Степановича. Гриви, хвости та бороди — з клоччя. Оцю луску і тарілки...

— То кольчуги і щити!

— Все одно... Гм... звісно, мороки до біса.

— Зате ж костюми які! — захоплено, блискаючи чорними очима, вигукнув Сергійко.— Ручуся, кращих ні в кого не буде!

— Ну що ж, спробуємо. Тільки от вам моя умова: без мене в сторожку не рипатись, і нічого мені тут не перевертати.

— Ну що ви, дідусю, хіба ми не розуміємо? Без вас і близько не підійдемо!

І приятелі помчали атакувати Оникія Степановича.

СЛАВКА ГОСПОДАРЮЄ

Намір таємно, вночі спуститись у Вовчу криницю тимчасово відійшов на другий план: надто багато було клопоту з костюмами богатирів; крім того, саме в ці гарячі дні Славку обрали старостою гуртка юннатів, і роботи навалилось по саму зав'язку.

Новий староста насамперед ретельно оглянув відгороджений пофарбованою фанерою куток веранди, замислено постояв біля двох скляних банок з лупоокими жабами, торкнув пальцем зелену ящірку в коробці і рішуче почимчикував до вожатого.

— Вікторе Михайловичу, треба негайно піти в ліс!

— А ти ж учора бурчав, що ліс тобі й так добре відомий, і вимагав іти на річку,— здивувався вожатий.— От ми завтра й збираємось іти ловити рибу.

— Ні,— вперто хитнув головою Славка.— На річку потім, а завтра треба знову в ліс. Ось ходімте, я вам щось покажу!

Славка привів Віктора Михайловича на веранду за загородку.

— Хіба це живий куточок? — зневажливо показав він.— Жаби й ті з нудьги позасинали. Завтра нам треба зловити в лісі білку, зайця, їжака, лисичку... ну, і ще щонебудь таке.

— Вовка, наприклад! — засміявся вожатий, одверто милуючись Славчиною господарською хваткою.

— Вовків у нашому лісі немає,— з жалем відказав Славка.— А лисиці є. Так підемо завтра, Вікторе Михайловичу?

— Підемо. Це ти добре надумав,— справді, пора обладнати живий куточок.

До самого вечора гурток юннатів під неухильним

Славчиним натиском виготовляв клітки, сачки, морилки, лещата для збору рослин... Славка на ділі довів, що не даремно йому виявили високе довір'я, обравши старостою.

Одноденний похід у ліс по експонати для живого куточка призначили на дев'яту годину ранку наступного дня.

СЛІДИ В БАЛОЧЦІ

Як же хороше навколо, подивись!
Над будинком нашим віти заплелись,
І стежинка золотиста,
Вся від сонечка іскриста.
По стежинці

пробіжись!

Пробіжись!

Пробіжись!

Як же хороше навколо, подивись!..

Крилата похідна пісня, пружна хода міцних, засмаглих ніг, смачна, трохи задимлена каша на привалі,— що може бути принадніше від цього!

Але поезія походу мало влаштувала практичного Славку. Оглянувши на денному привалі здобич, він недоволено закрутив носом. Самі метелики та жуки! Ні зайця, ні лисиці й близько не бачили, лише раз глузливо зацокала над головою білка, та й та, майнувши рудим хвостом, зникла у верховітті.

Розчарованим лишився і Генка, якого на час походу призначили санітаром: тягав-тягав свою аптечку, і—жодного пацієнта! Він настирливо оглядав кожного, виявив кілька незначних дряпин і з насолодою нашмарував їх йодом, але справжньої роботи для санітара так і не знайшлося.

По обіді Славка повів Сергійка з Костиком до однієї затишної балочки, де була, як він запевняв, цілком надійна лисяча нора.

— Лисиця, вона знаєте яка? Вона — як собака, її й приручити можна. У мого батька, коли він ще працював об'їждчиком у Макарівському лісництві, жила свійська лисичка. Так, уявіть собі, вона навіть гавкала! — хвалився Славка.

— А у нас дома їжак жив,— пригадав Костик.— Мишей ловив.

— Іжак — то дурниця! — перебив Сергійко. — Он у нашого директора лісгоспу дика коза живе! Директорів Женька запевняє, що їй молоко дає, мов звичайна.

Хлоп'ята спустились у довгасту, порослу глodom низинку. Славка швидко відшукав лисячу нору.

— Стара нора, — зауважив Сергійко. — Лисиця її покинула.

— Покинула, кажеш? — обурився Славка. — Мені сам дядько Тиміш говорив, що тут ціла лисяча сім'я живе, а вже дядько Тиміш знає!

— Коли б жила сім'я — були б сліди, — не поступався Сергійко.

— І напевно є, треба тільки краще придивитись!

Мисливці почали плазувати навколо нори.

— Хлопці, я знайшов якісь сліди! — покликав із-за кущів Костик.

— Справді, сліди, — погодився Сергійко. — Тільки це не лисячі. Бачите, які величезні? На ведмежі більше скидаються...

— Звідки ж тут ведмідь візьметься? Із зоопарку прибіжить, чи що?

— А що ви думаєте, не буває? Ви ж гляньте, — по розміру якраз ведмежа лапа... Тьху, тут закаблук видно... Якийсь дядько ходив.

Славка з Костиком від реготу покотилися на траву. Ну й Сергійко, — знайшов у зубрівському лісі ведмедя з закаблуками!

Вони вибралися з балочки і тут, нарешті, пощастило: просто на них з кущів вискочило маленьке вухасте зайча.

Хлоп'ята завмерли на місці. Бідолашне теж скам'яніло від жаху.

Р-раз!! Всі троє викинули вперед руки і впали на землю. Зайча, мов пружинка, підстрибнуло вгору, та було вже пізно: Сергійко спритно схопив його за задню лапку.

Ну, тепер хоч не соромно до гурту вертатись! Та вже й пора: горніст затрубив збір.

...Коли все затихло, в балочці заворушилися кущі і — з них виповзли дві зігнуті постаті.

Постоявши, прислухаючись деякий час, вони обережно вибралися нагору і мовчки розійшлися в різні боки.

ТОМКА НАГАДУЄ ПРО СЕБЕ

Крім зайчати, головного вчорашнього трофею, в живому куточку тепер оселився довжелезний, шипучий вужище, підстаркуватий, похмурої вдачі їжак і головате зозуленя. Ця криклива потвора не давала нікому проходу, безперервно вимагаючи їжі. Ящірок наловили безліч, а тут ще малеча... з самого ранку ловить нових і несе до живого куточка. Щоб не ображати малюків, Славка приймає їх, але слізно благає більше не приносити. Десятків

зо три цих в'юнких тваринок він відібрав і звелів Генці випустити в ліс.

Генка, вирішивши, що ящірки доберуться до лісу й власним ходом, випустив їх біля дізачої спальні, а сам побіг глянути, що то за чоловік розмовляє з Романом Петровичем біля вхідної арки.

Виявилось, що то приїхав з лісництва Сергійків батько — Петро Трохимович. Генка зрадив, бо Петро Трохимович передав і йому з дому пакуночок і попросив збігати за Сергійком. Генку двічі не довелося просити, і незабаром Сергійко, а за ним і Костик з Славкою примчали до арки.

Петро Трохимович одним змахом обняв усіх трьох.

— Ну, баламути, як справи? Не нудьгуєте?

— Часу немає,— заклопотано відказав Сергійко і передав батькові довжелезний список речей.— Усе оце треба привезти нам з дому.

— «Три квітчасті скатертини, три пари чобіт, три пари рукавиць, оберемок клоччя...» — здивовано прочитав Петро Трохимович.— До зими, чи що, готуєтесь?

— Не до зими, а до карнавалу.

— Що ж, коли все це манаття вміститься в мою півторатонку, то привезу. А тепер — тримайте!

Він віддав хлопцям пакунки з чистими рушніками, трусиками та майками і окремо, весело підморгнувши, листа від Томки.

Приятелі провели Петра Трохимовича до машини, потім посідали в затишку, і Сергійко заходився вголос читати:

«Здрастуйте, друзі!!! Привіт вам з далекого Сибіру!»

Сергійко, Славка та Костик широко посміхнулись.

«У нас велика радість: завтра їдуть у Москву, на Сільськогосподарську виставку, знатні люди району. Від нашої МТС посилають мого батька, і він обіцяє взяти з собою мене! Уявляєте?! Ну, а з Москви я вже й до вас, хоч на кілька днів, приїду, будьте в цьому певні!

Чи оглянули ви, нарешті, Вовчу криницю, чи, може, побоялись? Коли побоялись, то не журіться,— я приїду, і тоді вже Вовча криниця не залишиться недослідженою!

Передайте від мене гарячий привіт Марії Семенівні і Петрові Трохимовичу, а також усім мешканцям вашого

лісництва. Як поживають Найда з Галасом? Як здоров'я kota Бурлаки?

До скорого-скорого побачення! Ваша подруга *Томка*».

— Діждалися! — з відчаєм сказав Сергійко.—Вона ж тепер засміє нас!

— Засміє,—понуро погодився Славка.—Хіба немає за що?

Костик винувато зітхнув: ганьба, що й говорити...

— Ось що, хлопці,— рішуче лягнув себе долонею по коліну Сергійко.— Спустимось у Вовчу криницю цієї ж ночі.

ПЕРЕПОЛОХ

«Спать, спать, по на-ме-тах!.. Спать, спать по на-ме-тах!..» лине над табором співучий клич.

Відбій.

Піонери розходяться по своїх спальнях. Над табором повільно розгортає оксамитові крила коротка літня ніч.

Сергійко лежить з розплющеними очима і, щоб не за-снути, пощипує себе за руку. Славка теж не спить і перевертається з боку на бік; але Костик уже підозріло по-свистує носом.

Таємниче, по-змовницькому кивають за вікнами темні віти дерев... З лісу доноситься різкий крик нічного пта-ха... І чого він кричить так неприємно?

Нарешті, в засітчене від комарів вікно повільно впли-ває жовтогаряче коло повного місяця. Сергійко обе-режно підводиться з ліжка: пора!

І раптом нічну тишу розриває нестерпний, пронизли-вий крик... Сергійка проймає холодний піт. І зразу ж до першого зойку приєднується несамовитий виск багатьох переляканих голосів.

Розбуджені криком і нічого не розуміючи, хлопці схоплюються з своїх ліжок і вибігають із спальні. Назу-стріч біжать стривожені працівники табору. Всі кидаються до дівчачої спальні, звідки чується лемент. Із спальні ви-ходить старша піонервожата Віра Іванівна.

— Ящірка,— сердито пояснює вона, марно намагаю-чись застебнути одягнуте навиворіт плаття.—До Тані Фр-міної в постіль залізла ящірка. Таня спросоння зляка-лась, заверещала і налякала інших дівчаток.

Слідом за Вірою Іванівною, закутана, мов привид, у простиню, вийшла Оля Барабаш і викинула ще дві ящірки.

— Там, здається, ще є. І звідки вони поналазили?

Почувши це, Генка-вітряк полохливо зиркнув на Славку і запобачливо чкурнув до спальні.

— Віро Іванівно, обшукайте з дівчатами всю спальню. Всі ж інші — негайно розходьтесь спати!—звелів Роман Петрович.

— Генко,— повернувшись до спальні, зловісно прошипів Славка.— Признавайся, куди ти випустив ящірок?

Та Генка вже слав напрочуд міцно і навіть підхрюпував.

— Ох, і знатимеш ти у мене завтра! — пообіцяв Славка, лягаючи в ліжко.

У відповідь Генка захропів ще дужче.

Коли міцний сон знову скорив весь табір, Сергійко з Славкою та Костиком потайки вийшли із спальні.

Розділ III

НАЗИРЦЕМ ЗА ВОРОГОМ

ТАМ ХТОСЬ Є!..

Безшумними тінями прослизнули хлоп'ята в куток двору, де вже цілий рік чекала на них нерозгадана і мовчазна Вовча криниця.

Сергійко відшукав під огорожею задалегідь приховані там лопату, мотузки і ліхтарик.

— Стійте тут!— прошепотів він.— Костику, не сопни так голосно. Прислухайтесь, щоб ніхто не надійшов, а я тим часом спробую відірвати дошку. Я дивився вдень,— там одна зовсім слабо тримається.

Сергійко проліз за дровник. Хоча на небі яскраво горів повний місяць, тут було темнувато.

Він впевнено намацав дощатий настил над криницею: другу від краю, найширшу, дошку треба відірвати... Але що ж це?..

Дошка вже відірвана і відкинута вбік. Дивно, хто б це міг зробити? Сергійко присвітив ліхтариком, і рука його з несподіванки здригнулась: до сусідньої дошки було прив'язано і спущено вниз грубий мотузок...

Сергійко прислухався. Повна тиша. Тоді він взявся за мотузок і потягнув до себе. Зненацька хтось з силою рвонув мотузок вниз.

Хлопець стрімголов кинувся геть.

— Тікаймо! — кинув він на ходу, і всі троє, мов підхоплене вихором листя, миттю опинилися в протилежному кінці двору.

— Хлопці, у Вовчій криниці хтось сидить! — віддихавшись, сказав Сергійко.

— А ти не вигадуєш? — недовіжливо запитав Славка.

— Та де — «вигадуєш»! Мотузок до дошки прив'язано і спущено в криницю! Я тільки-но взявся за нього, а знизу як сіпне!.. Там хтось є! Але хто? Для чого?

— Може, Роман Петрович комусь з робітників наказав чистити криницю? — припустив Костик.

— Уночі? Ні, хлопці, як хочете, але тут щось неспроста! Треба дізнатися, в чому річ. Ходімо знову туди!

— Он дід Захар іде, давайте його покличемо, — запропонував Славка. — У нього ж і берданка є.

Хлоп'ята метнулись до сторожа.

— Діду Захаре, діду Захаре, ходіте з нами, злочинця треба затримати!..

— Якого злочинця? — сполошився дід Захар і підтюпцем побіг до комори.

— Та ні, не туди, — перехопив старого Сергійко. — У Вовчій криниці хтось сидить.

— В якій-такій Вовчій криниці? — не міг второпати сторож. — Що ви верзете?

— Ну, ходімо ж швидше з нами! — гарячкував Сергійко, притупцюючи на місці від нетерплячки. — Це ген у тому кутку, за дровником, є така забита криниця...

— За дровником? А чого ви, голуб'ята мої, вночі поза дровниками вештаєтесь? Хто вам дозволив?

— Ой, ну ніхто

не дозволяв, нехай нас за це покарають, але зараз не можна гаяти часу! Костику, біжи швидше ще й до Романа Петровича, розбуди його.

— Стривай! — схопив Костика за плече сторож. — Мало начальникові вдень з вами клопоту, то ще й уночі будете його турбувати? Я сам подивлюся, що там таке, ось тільки берданку заряджу. Ну й біда з таким народом!..

Але дошка на Вовчій криниці спокійно лежала на своєму місці, мотузок зник, і взагалі жодних ознак, що туди хтось спускався, не було.

— Ну, де ж він, ваш «злочинець»? — розсердився дід Захар. — Приверзлося спросоння казна-що, і морочите мені голову. Ідїть негайно спати, бо коли вже я розбуджу Романа Петровича, то вам не поздоровиться.

Вкрай спантеличені хлоп'ята ні з чим повернулися до спальні і нишком повкладалися в ліжка. Та ніхто з них так і не заснув до ранку...

НЕДОКУРОК

Роман Петрович встає разом з сонцем. О пів на шосту ранку, чисто виголений, з мокрою чуприною, бадьорий і свіжий, він виходить із своєї кімнатки і рушає в обхід по табору.

В цю пору ліс особливо гостро пахне травою і грибами, а сонячні плями на вогкому листі тремтять і ворухаються, мов невидані золотаві метелики.

Біля кухні в чистому білому халаті завзято гострить об камінь довгий розбійницький ніж куховарка — добродушна огрядна Олена Дмитрівна, а дід Захар рубає дрова. Ось вискочив на ганок, без сорочки, з рушником через засмагле плече, вожатий Віктор і мчить щодуху до річки купатися.

Іздовий Семен запрягає біля стайні Гнідого — обважнілого старого коня, а Оникій Степанович, заклопотано зітхаючи, перелічує на візку стос порожніх мішків. Недолічивши до кінця, збивається, спльовує і починає лічити з початку.

Ще не згорнув білих зірочок пахучий тютюн, а вже сліпучими барвами заграли проти сонця смуги соковитих портулаків понад чисто прометеними доріжками. Дід Захар — дбайливий старий, ще звечора скрізь замітає!

Роман Петрович виходить на лінійку. Вогнистим маком квітне п'ятикутна зірка на вершку високої щогли. За годину на лінійці рівним прямокутником вишикуюються «веселі та дружні», червоною блискавкою злине по щоглі вгору піонерський прапор і замайорить, затріпоче в прозорій блакиті...

Ого, вже редколегія встигла вивісити у вітрині свіжий номер «Войовничого їжака». Ну-ну, кого то там в'їдливий Стьопа Волошин наштрикнув на колючку?

Товстий і присадкуватий, як бочка, Славка старанно заганяє до клітки перелякану руду завгоспову собачку Альфу. Під карикатурою підпис: «Призначаю тебе в живий куточок на посаду тієї лисиці, яку я не зловив!» Нижче — затушкований чорною фарбою квадрат. У верхньому кутку його, ледь освітлені каганцем, два перелякані хлоп'ячі обличчя над розібраним кіноапаратом. Підпис: «Докрутилися!» І пояснення: «Це наші кіномеханіки Володя Столяр і Петрик Сич проводять черговий кіносеанс». А он ще малюнок: невблаганно строга Оля Барабаш віднімає від присоромлених малюків головатого соняшника і повчає: «Тільки несвідомі лузають насіння; всі свідомі вживають саму олію!»

— Ну, цим тільки попадись на зубок!

Роман Петрович відходить від вітрини і прямує в глиб території. На одній з бокових доріжок валяється недокурок. Начальник табору носком черевики збиває його геть, але раптом вражено нахилиється. Його очі, зіркі очі колишнього льотчика, помічають у недокурку дещо гідне уваги. Він похапцем піднімає недопалену самокрутку, розгортає її і висипає геть рештки тютюну. Тепер на зім'ятому, обгорілому клаптику паперу чітко видно голову й плечі веселого хлопчини з смішними синіми вусами.

Немає ніякого сумніву — клаптик для самокрутки вирвано з того самого старого журналу, що його він дістав у поїзді! Цей журнал лежав у портфелі...

— Романе Петровичу, — весело гукає вожатий Віктор. — Ото шкода, що ви не пішли зі мною купатися. На річці чудово!

Обличчя вожатого сяє широкою посмішкою, але, помітивши заклопотаність свого начальника, Віктор Михайлович бентежитьсь.

— Що це ви так розглядаєте, Романе Петровичу?

— Так, дрібничку одну...— Роман Петрович швидко ховає клаптик у кишеню. Зовні він уже цілком спокійний, лише густі брови його трохи нахмурені.

Мов нічого й не сталося, начальник кінчає обхід табору.

НЕРІШУЧІСТЬ

Гриць Колосок, рожевий від сну, як цей погожий літній ранок, зводить до сонця дзвінкий горн:

«Вста-вай!.. Вста-вай!.. Вста-вай-те на за-ряд-ку!..»

Біля умивальників швидко утворюється весела, галаслива черга. Всі згадують нічну пригоду з ящірками і регочуть. Найдужче регоче кругловида товстушка Таня, вивуватиця нічного переполоху.

Геннадій, пам'ятаючи Славчину погрозу, сміється впівголоса і намагається не потрапити йому на очі. Але, на диво, Славка зовсім забув про Генчин гріх з ящірками і не дивиться навіть в його бік. Вони з Сергієм та Костиком, понурившись, стоять осторонь і про щось тишенько сперечаються.

— Он пішов Роман Петрович. Давайте зараз наздоженемо його і про все розкажемо,— пошепки вмовляє Сергієк Костик.

— Справді, Сергієку, краще розповісти,— підтримує Костика і Славка.— Ну, нагорить, звичайно, за нічну вилазку, що ж поробиш...

— Я ж не того боюсь, що нагорить,— пояснює Сергієко.— Я боюсь, що Роман Петрович нам не повірить. Скаже — «примарилось». А як ми доведемо? Чим? Адже дошка була на місці... Он і дід Захар на що вже довірливий, а й той не повірив, і навіть розсердився. І вийде, що ми не тільки порушники дисципліни, а й брехуни! Посміховиськом для всього табору станемо!...

Славка з Костиком збентежено вмовкають. Стати посміховиськом для всього табору — це вже занадто! Чи не краще промовчати? Хто ж його знає, що там сталося з Сергієм біля криниці...

— За дровником було темно... Може й справді тобі тільки примарилось? — нерішуче питає Славка.

— От бачиш, навіть і ти сумніваєшся, а ще хочеш, щоб Роман Петрович повірив!

— Та я не сумніваюсь... Тільки якось дивно воно вишло.

— Знаєте що? Давайте почекаємо Томку, — переконливо шепоче Костик.—Тоді всі разом і надумаємо, що робити.

Сергійкові зараз не до самолюбства: справді, добре було б порадитися з рішучою, заповзятливою подругою. А вона ж от-от приїде.

— Славко! — закричав з веранди черговий по живому куточку.— Можна зозуленья вчорашніми макаронами годувати?

— Зажди, я зараз прийду!—відгукнувся Славка.— Так домовились, будемо чекати Томку?

Сергійко похмуро промовчав, і, не діждавшись відповіді, Славка побіг на веранду, де нетерпляче зойкало голодне зозуленья.

ДІД ЗАХАР ВИРУЧАЄ ХЛОПЦІВ

Роман Петрович замислено крокував з кутка в куток. У двері постукали.

— Ввійдіть!

До кімнати зайшов сумний, з перев'язаною щокою завгосп.

— Що це з вами, Оникію Степановичу?

— Зуб проклятуший замучив,— поскаржився той.— Ходив щойно до медпункту, там Галина Григорівна вже на нього свої обценьки варить — рватиме.

— Страшно?

— Страшно...— признався завгосп.— Ніби смерть моя надходить. Ось, Романе Петровичу, підпишіть ці документи.

Роман Петрович підписав папери і побажав Оникієві Степановичу якомога швидше позбавитись навісного зуба.

— Трохи не забув,— обернувся вже з порога завгосп.— Не спав я цієї ночі, і здалося мені, вже перед світанком, що ваші вихованці по табору блукали.

— Хто саме? — насторожився роман Петрович.

— Хто саме — не розібрав: у голові джмелі гули від болю. Запитайте краще сторожа — мені і його голос почувся.

— Перевірю. Спасибі, що сказали.

Згодом Роман Петрович викликав до себе сторожа.

Дід Захар ввічливо привітався, дбайливо витер біля порога ноги і, поклавши на ріжок столу кашкет, обережно сів на стілець.

— Кликали, товаришу начальник?

— Кликав, Захаре Івановичу. Що у вас там сьогодні, перед світанком, за годин був?

— То ж, мабуть, тоді, як дівчатка ящірок налякались?

— Та ні, після того. Кажуть, якісь хлоп'ята по табору вешталися? Неподобство!

— Хлоп'ята? Щось не пригадую... А-а, виходили, правда, із спальні двоє чи троє — живіт заболів, за вечерею перестаралися, — засміявся сторож. — Ну, погмоніли зі мною хвилину і назад повернулися. А так — не турбуйтеся, все було благополучно, можете мені повірити.

— Ну що ж, тим краще. Я не затримую вас більше, Захаре Івановичу.

Дід Захар підвівся, пригладив на голові кучму і потягнувся рукою за своїм кашкетом.

— У вас жук на руці, — зауважив раптом Роман Петрович, приглядаючись до дідової руки.

— Де? Та ні, товаришу начальник, то така кумедна бородавка, — засміявся сторож, опускаючи руку з кашкетом вниз. — Хто не гляне — всяк думає: жук.

— Схоже... дуже схоже...

Роман Петрович поліз до кишені і витяг порожнього портсигара.

— Ото досада! Чи не знайдеться у вас запалити?

— Не палю, — з жалем сказав дід Захар. — Зроду, признатись, не терпів того чаду. Ну, то я пішов, товаришу начальник.

Роман Петрович деякий час непорушно сидів за столом, втупивши погляд у двері, які акуратно причинив за собою сторож.

— Схоже... дуже схоже... Який дивний збіг!.. Чи, може... це не збіг?..

Він схвильовано підвівся і рішуче вийшов з кабінету.

— Запрягай, Семене, — звелів він їзовому. — До району поїдемо.

ТОВАРИШ ОРЛОВ ЦІКАВИТЬСЯ КОСТЮМАМИ

Сергійко задумливо сидів на лавочці. На колінах у нього лежала розкрита книжка, але йому не читалось.

На веранді, за перегородкою, Славка завзято пісочив когось за лінь та недбальство.

— Ну хіба ж це свіжа трава? Кого ти обдурюєш? Який заєць їстиме таку траву? А де гусінь для зозулення-ти? Де гусінь, я питаю? Ти ж черговий по живому куточку і повинен знати свої обов'язки!

Добре Славці, він захопився своєю роботою і більше нічого його не турбує. А от Сергійка невідступно гнітить згадка про нічну подію біля Вовчої криниці. Він навіть змарнів за ці два дні, і стривожений Віктор Михайлович примусив хлопця піти в медпункт і зміряти температуру.

На лаву, поруч Сергійка, сів товариш Орлов, гість Романа Петровича, який учора приїхав до табору. Цей невисокий, кремезний чолов'яга років сорока, з молоджавим рухливим обличчям і бистрим поглядом трохі лужавих карих очей, був дуже компанійським дядьком. Він миттю перезнайомився з усіма дорослими мешканцями піонерського табору, а з піонерами легко і просто подружився. Тому Сергійко й не здивувався, коли товариш Орлов дружньо плеснув його по плечу і запитав:

— Чого зажурився, хлопче-молодче?

— Так,— стримано обізвався Сергійко.— Невесело...

— Невесело? От тобі й маєш! Щоб отакий бойовий паруб'яга та сумував?!

Сергійко сколупнув з лавки блискучу сльозинку смоли і помовчав.

— Не знаю, не знаю,— продовжував товариш Орлов.— Це вже мені, старому горобцю, не диво б і поскрипіти трохі, та й то, як потрапив у ваше лісове царство, де й втома моя поділась! До речі, здається, ви до карнавалу готуетесь?

— Еге ж, до карнавалу,— в'яло кивнув Сергійко. Він навіть до карнавалу втратив інтерес.

— Так це ж чудово! Ех, був би я твоїм ровесником, ушкварив би собі такий костюм, що всі від заздощів аж підскочили б.

— Ну, я думаю, і так підскачать! — пожвавішав нарешті Сергійко.

— Розумію! — хитро підморгнув Сергійкові співбесідник.— Який же ти костюм собі придумав?

— Це поки що таємниця.

— О, що стосується таємниць, то на мене можеш сміливо звіритись,— я вмію берегти чужі таємниці. А цікаво було б побачити, адже я ввечері їду звідси, і на карнавалі мені не вдасться побувати.

— Бачите,— завагався Сергійко,— я б вам охоче показав, але це не тільки моя таємниця. Ось заждіть хвилиночку...

Він побіг на веранду і привів Славку з Костиком. Хлоп'ята погодилися показати товаришеві Орлову свої костюми, але при умові: нікому, особливо Генці-вітрякові, не проговоритись. Товариш Орлов твердо пообіцяв зберегти цю сувору таємницю, і нерозлучна трійка з належною обережністю провела його в сторожку до діда Захара.

У СТОРОЖЦІ

Дід Захар зустрів гостей, як завжди, привітно.

— Не сердьтеся, Захаре Івановичу, ми на хвилиночку,— вибачався товариш Орлов.— Ось вони тільки покажуть мені свої костюми.

Костюми трьох богатирів були майже готові,— Петро Трохимович виконав обіцянку і своєчасно підкинув усі потрібні речі. Бракувало лише однієї пари чобіт для Костика. Правда, Костикова мати передала йому валянки з калошами, але Альоші Поповичу в жаркий літній день вони були явно ні до чого.

Поки хлопці розбирали костюми, говіркий товариш Орлов завів розмову з господарем сторожки.

— Чи не занедужали бува, Захаре Івановичу?— співчутливо запитав він, сідаючи біля старого на тапчані.— Вигляд у вас якийсь невеселий. Рука зав'язана... порізали, чи що?

— Рубав дрова, то цурпалком стукнуло,—знехотя відказав сторож.

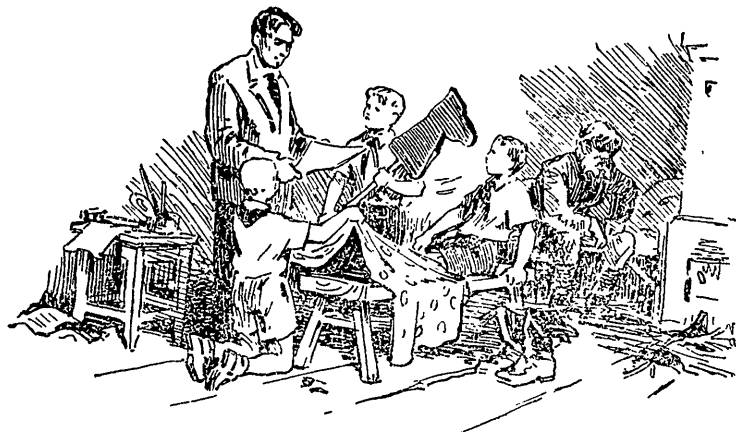
— Ой-ой, ще й праву руку! І такою ганчіркою зав'язали! Треба ж було до Галини Григорівни на перев'язку зайти.

— Дряпина, пройде... Ніколи мені по медпунктах ходити.

— Даремно! Праву руку берегти треба, вона дорожча від золота. Ну, коли до медпункту не хочете йти, ми цю справу самі наладнаємо.

Товариш Орлов швидко дістав з кишені індивідуальний пакет.

— У бувалого солдата все повинно бути напохваті!— весело пояснив він, розриваючи пакет.— Давайце, Захаре Івановичу, я вам сам перев'язку зроблю.

— І навіщо ото вам панькатись зі мною? — невдоволено буркнув сторож.— Кажу ж — дряпина, загоїться й так.

Тимчасом Сергійко, Славка та Костик убралися в свої лицарські костюми і загнуздали «коней».

— Разюче видовище! — вигукнув товариш Орлов. Милуючись, він обійшов навколо і захоплено поторкав широку лопату бороди Іллі Муромця.— Молодці!

— Це нам дід Захар допоміг,— скромно визнали хлопці.

— Я вже бачу, що ваш дід Захар мастак по карнавальних справах. Клянусь Солов'єм-Розбійником — успіх буде нечуваний!

— Ну, гості дорогі, вам ніч спати, а мені сторожувати,— нагадав дід Захар.— Та вже за одним рипом і манаття своє забирайте — у Віри Іванівни переховасте.

— А й справді, хлоп'ята, пора дати людині відпочити,— спохватився товариш Орлов.— До побачення, Захаре Івановичу, пробачте за турботу.

СЕРГІЙКО ОДЕРЖУЄ ЗАВДАННЯ

Старша піонервожата Віра Іванівна прийняла на схорону костюми.

— Тебе розшукував Віктор Михайлович,— сказала вона Сергійкові.— Піди до нього, він у піонерській кімнаті.

— Сергійку, здається, ти тутешній—так би мовити, «корінний мешканець»? — запитав вожатий, коли Сергійко прибіг до нього.

— Ага,— з гордістю кивнув головою Сергійко.— Я все життя прожив у Зубрівському лісництві, навіть народився тут!

— Чудово! — Віктор Михайлович розгорнув на столі карту Кленівського району.— Глянь сюди: цей кружок — радгосп «Добробут». До нього буде кілометрів з двадцять п'ять...

— Так то ж шосейкою,— зауважив Сергійко.— А навпрошки — і двадцяти не набереться.

— Правильно! Наступного тижня в нас намічено дводенний похід до цього радгоспу. Треба уточнити, де зручніше пройти: чи отут, понад річкою...— Віктор Михайлович провів тупим кінцем олівця вздовж синьої хвилястої лінії,— чи, може, через оцю балочку?

— Через балочку ближче.

— Зате дорога значно гірша. Оцю відстань — від нашого табору до Яблунівського шляху — і треба буде розвідати. Ти зумієш зробити хоча б приблизну зйомку маршруту?

— Зумію! Зараз іти?

Віктор Михайлович глянув на годинник.

— До обіду лишилося близько двох годин. Тут кілометрів зо три буде... Встигнеш?

— Сто разів встигну!

— Треба взяти з собою ще одного товариша, який теж добре знає цей ліс.

— Я можу навіть двох взяти! Вони теж, як і я, корінні мешканці...

— Досить одного. Візьмеш Геннадія.

— Генку? — розчаровано протягнув Сергійко.— А я хотів...

→ Візьмеш Гену,— спокійно, але наполегливо повторив вожатий.— Адже він теж «корінний мешканець». Ось

тобі папір, олівець, компас і ... — хвилинку повагавшись, Віктор Михайлович зняв з руки годинник. — Бери й годинник, відмітиш час переходу. Зрозумів завдання?

— Зрозумів, Вікторе Михайловичу! — браво виструнчився Сергійко і потягнувся рукою до неіснуючого козирка своєї тубетейки.

— Ну, то рушайте і не запізнуйтеся на обід.

ЗУСТРІЧ У ЛІСІ

Генка-вітряк одразу ж почав канючити компас.

— Ну дай, Сергійку! Що тобі, шкода? Еге, шкода? У тебе ж он годинник є!

— На мені лежить відповідальність за розвідку, тому компас повинен бути в мене, — невблаганно відказував Сергійко. — І взагалі, Генко, коли вже я взяв тебе з собою, то не мороч мені голови!

Але Генка не відчепився, доки не випросив компас. Після цього він почав спотикатись на кожному кроці, бо не зводив з компаса очей, ніби зроду його не бачив.

Пройшовши з півкілометра, Сергійко зміркував, що на Яблунівський шлях можна вийти ще й третьою дорогою — біля безверхого дуба, і що ця дорога буде либонь найближчою. Він вирвав із зошита аркуш паперу, перерізав надвоє олівець і, віддавши це Генці, звелів йому йти в напрямку безверхого дуба.

— Гляди ж, нікуди не відхиляйся, виходь просто на Яблунівський шлях. Коли прийдеш раніш від мене, то сядь і, не сходячи з місця, лічи хвилини. Зрозумів завдання?

— А як же я хвилини лічитиму? Годинник же в тебе, а не в мене!

— Як? Та дуже просто: полічив до шістдесяти і вже — хвилина! Ще раз полічив — друга! Що ж тут незрозумілого? І запам'ятай: не виконаєш завдання — навіки вітряком залишишся!

Генка гупнув себе кулаком в груди і пообіцяв не осоромитись.

Вони розійшлися.

Сергійко вже підходив до балочки, куди чотири дні тому Славка водив показувати лисячу нору, коли несподівано в гущавині він зіткнувся з незнайомим довгов'язим

чоловіком з плескатим обличчям і білястим, як мочало, волоссям.

Незнайомий стояв непорушно, заклавши руки в кишені, і байдуже поглядав поверх Сергійкової голови.

Хлопець мовчки обминув його, а відійшовши — озирнувся. Довгов'язий спідлоба стежив за ним важким, недобрим поглядом.

Сергійко насторожився. Що то за один, і чого йому тут треба? Ніде раніше — ні в Зубрівському лісництві, ні в Лисичках, ні в таборі — він не зустрічав цього неприємного чоловіка.

Коли б Сергійко зараз був вільним, то нишком вернувся б і простежив, що той робить у лісі. Та нічого не вдієш — треба виконувати завдання...

Але думка про довгов'язого так непокоїла, що Сергійко зупинився. Невже Віктор Михайлович не зрозуміє і не пробачить затримки? Маршрут він зніме і по обіді, а зараз — просто несила залишати позад себе, у своєму лісі, таку підозрілу особу!

Хлопець, ховаючись за кущами, нишком повернувся назад.

Невідомий все ще стояв на тому самому місці, видно до чогось прислухаючись. Потім поволі рушив у напрямку балочки. Сергійко обережно просувався за ним.

Злодійкувато озирнувшись, довгов'язий спинився над балочкою і стиха свиснув. У відповідь знизу почувся такий же тихий, короткий посвист. Довгов'язий ще раз озирнувся на всі боки і почав спускатись.

Виходить — недаремно Сергійко облишив свою розвідку і почав стежити за цим типом! Тепер уже ні в якому разі не можна йти звідси, не довідавшись, з ким і для чого зустрічається в лісі довгов'язий.

І Сергійко, мов ящірка, прошмигнув порослим схилом вниз. Жоден сухий сучок не тріснув, жодна гілочка не ворухнулася.

НЕСПОДІВАНЕ ВІДКРИТТЯ

— Довелося відважитись, — почув Сергійко приглушений і якийсь дивно-знайомий голос. — До ночі чекати було небезпечно.

— Ну?! — хрипко видихнув другий. — Знайшли?

— Знайшов. Ось вони, ці папери.

— Ага!!! Дайте сюди!

— Не дуже поспішай і не рви з рук,— огризнувся перший голос. Вони будуть у мене.

— По якому праву?

— По такому! Бач, віддай йому папери, а тоді шукай вітра в полі. Нема дурних! Папери будуть у мене, так буде надійніше. Все одно тепер уже будемо до кінця разом. Туди я більше не повернуся.

— Гаразд,— сердито буркнув другий.— А що у вас там вийшло? Знову ті чортенята?

— Ні, на цей раз — гірше: начальник щось запідозрив і, мені здається, за мною стежать. Я зумів непомітно для них вибратись з помешкання і спуститись у Вовчу криницю.

При цих словах Сергійкове серце так стуконуло в грудях, що він схопився за нього рукою.

— Вдень? Як же ви сміли так ризикувати?!

— А що було робити? Я боявся арешту. Наше щастя, що ми встигли розібрати в криниці завалу, і я зміг швидко знайти місце і відкопати цей пакет.

— Ніхто не помітив, як ви виходили з табору?

— Здається, ніхто. Я навіть встиг зробити ще одну важливу справу: домовився з шофером. Сьогодні, о четвертій годині, до умовленого місця за нами під'їде машина. Все-таки — це краще, ніж шмагати пішки, а поїздом тепер, коли мене, напевне, впізнали, їхати небезпечно.

— Що за машина?

— Грузовик.

— Чия? Де знайшли?

— Випадково, на шосе.

— Номер?

— МО 16—24.

— Не підведе?

— Хлопчина на вигляд надійний... Пообіцяв йому добрячу плату.

— Тоді нічого марнувати час, треба звідсіля забиратись. Машину чекатимемо на місці.

Куші затріщали... Сергійко затамував подих. Близько-близько від нього пройшло двоє, і хлопець мало не скрикнув від несподіванки: слідом за довгов'язим, зсутулившись, ішов сторож піонертабору — дід Захар...

От тобі й дід Захар!.. Хто ж він такий?

Але роздумувати не було часу. Як бути? Побігти назад

до табору і повідомити Романа Петровича? Вони встигнуть зникнути, бач, уже й машину домовили... Ні, тепер уже доведеться самому стежити за ними доти, доки це буде потрібно!

Сергійко похапцем черкнув на клаптику паперу кілька слів, наколов записку на сучок, заломив гілочку глоду вершечком у тому напрямку, куди подалися ті двоє, і вже без усякого вагання пішов назирці за злочинцями.

А що вони — злочинці, хлопець більше не сумнівався.

ТОМКА ПРИЇХАЛА

НЕСПОКІЙНА ПАСАЖИРКА

— Через сорок хвилин — станція Зубри,— радісно повідомив провідник, згортаючи і виносячи з купе Томчину постіль.

Радість його була небезпідставна: нарешті він позбавиться цієї неможливої пасажирки! На свою голову при відправці поїзда з Москви пообіцяв він її батькові в повній цілості доставити дівчинку до станції Зубри і з рук до рук передати громадянину, який назве себе Петром Трохимовичом Дяченком.

Звісно, коли б сивовусий, статечний провідник знав, що за золото оце зеленооке, непосидюче дівча, він нізашо в світі не дав би такої обіцянки. Де ж це видано, щоб такий поважній людині доводилося мало не на кожній зупинці вискакувати з поїзда і, мов хлопчиськові, бігати по перону, заганяючи Томку в вагон!

— І чого ви турбуєтесь? — дивувалася Томка. — Ну чого б я мала відставати? Мені ж самій треба якнайшвидше бути в Зубрах! Що? Зупинки короткі? Ото диво, так я ж і на ходу вскочити можу!

Провідникові аж світ в очах розвиднівся, коли поїзд став підходити до тих довгожданих Зубрів.

Ну звичайно, Томка, вивернувшись з-за спини провідника, ще на ходу вискочила з вагона, метнулась по перону і з радісним вигуком повисла на шпї у чоловіка в синьому шоферському комбінезоні.

Провідник виніс із свого купе Томчин чемодан і підійшов до них.

— Пробачте, громадянине, ви ж хто будете?

— Дяченко,— прохрипів той, задихаючись у Томчиних обіймах.

— Петро Трохимович? Дуже радий! Дозвольте вам передати оцю пасажирочку з її чемоданом.

Провідник ще раз щиро, від душі, повторив «дуже радий!» і побіг доганяти свій вагон.

Бажаючи зробити хлоп'ятам приємну несподіванку, Петро Трохимович сам зустрів Томку і привіз її додому, в лісництво. Там уже нетерпляче чекала на гостю Марія

Семенівна. Томка хотіла негайно ж вирушити до табору на побачення з друзями, але дбайлива господиня примусила дівчинку як слід підкріпитися з дороги і лягти відпочити.

Зате, прокинувшись, Томка не захотіла гаяти жодної хвилини. Даремно Марія Семенівна вмовляла зачекати, поки повернегся з рейсу Петро Трохимович і машиною відвезе її до самого табору. Томка заявила, що дорога до Вовчої криниці їй добре відома, бо ж минулого літа вона аж двічі там була. А коли табір побудовано на цьому місці, то треба бути зовсім безголовою, щоб заблудитись! Далеко? Та це ж — тьху! — а не віддаль! Он у них в тайзі...

Гукнувши з собою Сергійкового улюбленця Галаса, Томка з радісним хвилюванням вирушила в дорогу.

ПО ДОРОЗІ ДО ТАБОРУ

— Здрастуй, ліс! Любий, затишний український ліс, в якому не можна спіткати навіть вовка!

— Як здоров'я, дідусю? — плеще Томка рукою по шершавому стовбурі дуба.— Уклін тобі від сибірського кедра!

Дівчинка, сміючись, закидає на гнучку гілку молоденької яблуньки вінок з материнки.— Як же ти виросла, подружко!

Уквітчана гілка привітно киває у відповідь веселій сибірячці: «Виросла, нівроку, і ти, сестричко!»

Тепер уже зовсім скоро вона зустрінеться з своїми зубрівськими друзями. Ото цікаво було б непомітно підійти: «Добрий день, що поробляєте?» Ніби не рік тому, а лише вчора вони бачилися востаннє. Костик, напевне, з несподіванки засоромиться і закліпає очима; Славка посміхнеться на все своє широке, мов рум'яний млинець, обличчя, а Сергійко, як завжди, замахає руками, закричить, почне хвастатись...

«А розкажіть-но мені...» почне Томка... Або ні, спершу вона сама розповідь їм про Москву, про виставку, про безліч цікавих новин, які так і рвуться з душі назовні.

Так, мріючи про зустріч, милуючись лісом, розмовляючи з Галасом, Томка пройшла більшу частину дороги. На Яблунівському шляху вона звернула увагу на хлопця

років дванадцяти, що самотно сидів на обочині. Галас замахав хвостом і підбіг до хлопчини привітатись, і тоді Томка впізнала лісничогового Генку.

— Генко, здоров! — зраділа вона.

Генка мотнув у відповідь головою, але нічого не відказав, тільки черкнув паличкою по землі. Томка підійшла ближче і здивовано спинилася: земля навколо Генки була почеркана цими незрозумілими рисками, а сам він з якимсь телячим виразом дивився кудись у простір і повільно ворушив губами. На Генчиних грудях теліпався компас.

— Що ти тут робиш?

— Сім... вісім... дев'ять...— рівномірно шепотів Генка.— Десять... одинадцять...

— Нічого не розумію! — Томка нетерпляче поторсала його за плече.— Поясни, що ти шепочеш?

Генка відбуцнувся головою і продовжував лічити далі.

«Збожеволів, чи що? — розгубилась Томка.— Треба забрати його звідси і відвести до табору».

Вона рішуче сіпнула його за руку:

— Вставай, підеш зі мною.

— Не збивай!— з відчаєм загорлав Генка, вириваючи руку, і накреслив на землі ще одну риску.

Томка з досадою здвигнула плечима і відійшла. Не нести ж його, справді, на руках! Вона знову заглибилась у ліс.

Галас насторожив вуха і сердито загарчав. Збоку від Томки пройшли двоє: високий, сухий, мов тараня, чоловік і кудлатий дідуган. Дівчинка притримала собаку за нашійник. Та Галас захвилювався ще дужче і, вже радісно повискуючи, повів за собою Томку в саму гущавину. І тут вона зненацька мало не стукнулася лобом з Сергійком.

— Сергійко!!!

Але Сергійко зробив страшні очі, затулив їй рота рукою і зашипів:

— Чшшш!..

Не звертаючи уваги на Томчине обурення такою зустріччю, він ухопив її за руку і потяг за собою.

— Я тобі потім про все розповім. А зараз ходімо за тими двома, що пройшли попереду. І — тихше, якомога тихше! Придержуй Галаса, щоб не загавкав.

ГАЛАС НЕСЕ ЗАПИСКУ

— Отут доведеться чекати,— показав сторож на місток через вузьку, пересохлу річечку.— Шофер обіцяв сюди приїхати.

Довгов'язий вдоволено хмикнув. Місце було справді зручне: з одного боку до неширокої дороги суцільною стіною підступав ліс. З другого здаля видно було кожного, хто наближався.

Вони залягли в зарослях, понад самою дорогою. Сергійко з Томкою та Галасом і собі замаскувались віддаля в кущах. І тоді тільки хлопець радісно посміхнувся і прошепотів:

— Томко, ти приїхала?

— Ні, я у себе вдома,— все ще сердито пирхнула Томка.— І мені сниться, що всі хлопчиська в Зубрівському лісі з'їхали з глузду. Один сидить на Яблунівській дорозі, мов той пень, і бубонить якісь цифри...

— Генка! — ляснув себе по лобі Сергійко.— Ой-ой-ой...

— Другий примушує мене плазувати через весь ліс за якимись людьми. Я собі коліна геть пообдирала!

— Томко, та ти ж нічого не знаєш! Вони викрали з Вовчої криниці папери.

— Папери? З Вовчої криниці? Які папери?

— Я поки що не знаю точно які, але якісь дуже важливі. Оцей дід — то сторож з нашого табору...

Сергійко нашвидку розповів Томці про події останніх днів.

— Треба затримати їх і дізнатися, хто вони такі! — загарячилася Томка.— Біжи швидше до табору або в лісництво, а я сама їх тут постережу.

Сергійко нерішуче глянув на годинник.

— А що, як не встигну? Через півтори години по них приїде машина, і тоді вони втечуть. Ти ж одна їх не затримаєш.

— Але ж треба негайно повідомити!.. Стривай, Сергійку, а не може Галас віднести записку в лісництво?

— Галас? Томко, я ж завжди знав, що ти, хоч і дівчина, але молодчага! Правильно, Галас буде нашим листоношею.

Сергійко дістав з кишені олівець і зошит, вирвав аркуш паперу і, подумавши, написав:

«Над дорогою, біля Заячого Броду (там, де місток!), заховалися підозрілі люди. Вони викрали з Вовчої криниці якісь важливі папери. О четвертій...» — тут Сергійко викреслив слово «четвертій», — «о 16.00 по них повинен приїхати грузовик МО 16—24.

Треба негайно затримати!

Сергійко. Томка.

25 липня 14 годин 33 хвилини».

Томка зав'язала записку в ріжок своєї носової хусточки і прикріпила собаці до нашійника. Сергійко з силою штовхнув Галаса вперед:

— Додому!!! Ну! Додому, Галасе!

І розумний пес кинувся бігти в лісництво, тільки папороть за ним зашуміла.

У ТАБОРІ ТРИВОГА

Віктор Михайлович уже почав непокоїтись: сигнал на обід, а Сергійка і Гени немає.

По обіді вожатий вирішив сам іти розшукувати своїх невдалих розвідників, але тут повернувся похмурий, образений Геннадій.

— Чому так запізнився? Де Сергійко?

— Чи я знаю, де Сергійко? Він пішов через балку, а мене послав іншою дорогою. Каже: «Сиди і лічи хвилини, аж доки я не прийду». Лічи! Йому добре, у нього ваш годинник, а я мало не дві години rischi на землі креслив. Сам, мабуть, давно пообідав, а я голодний... Він завжди насміхається з мене... «Вітряк», каже... Сам він вітряк!

— Але ж і Сергійко не повернувся! Куди ж він міг подітись?

— Хіба я знаю? Може, додому втік. Запитайте у Славки чи в Костика...

— Ну гаразд, іди обідати.

Викторові Михайловичу стало прикро: невже Сергійко міг так негарно пожартувати над товаришем, а заодно і над своїм вожатим? Правда, він не хотів брати з собою Генку, але все ж — не віриться!

Славка з Костиком уже лягли спочивати, коли вожатий тихенько викликав їх із спальні.

Ні, вони нічого не знають про Сергійка.

— А чи не міг він втекти додому?

Цього вони також не думають. Ні, тепер Сергійко не тікав би з табору.

— Славко, — стиха шепнув приятелеві Костик. — А що, як він у Вовчу криницю поліз?

Славка спантеличено глянув на Костика.

— Без нас Сергійко цього не зробить.

— А от узяв та й поліз! І з ним там щось трапилось...

— Ну, досить секретничати! — невдоволено перебив їх вожатий. — Чи не здається вам, друзі, що нам слід поговорити по щирості? Що там за Вовча криниця така?

Славка зам'явся, перезирнувся з Костиком і, зважившись, рішуче сказав:

— Тоді ходімо до Романа Петровича. Треба, щоб і він знав.

І Славка з мовчазною підтримкою Костика одверто розповів вожатому та начальникові табору про їхню давню мрію — оглянути Вовчу криницю — і про дивну нічну пригоду біля неї.

— Чому ж ви мене тоді не розбудили? — стурбовано запитав Роман Петрович.

— Сергійко хотів розбудити, але дід Захар заборонив...

— Дід Захар?!

Нічого не кажучи, Роман Петрович швидко встав і вийшов.

Двері сторожки були защепнуті зсередини. Начальник заглянув у вікно. Сторож, накрившись з головою, спав на ліжку.

— Гей, Захаре Івановичу, прокиньтесь!

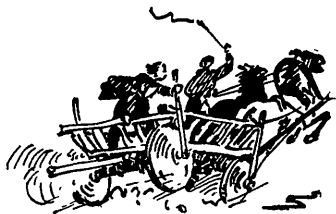

Дід Захар не поворухнувся. Тоді Роман Петрович одним стрибком проскочив крізь вікно в сторожку і зірвав ковдру.

На ліжку, під ковдрою, лежав довгастих оберемок гілля...

По табору залунав сигнал тривоги. За кілька хвилин уся піонерська дружина табору вишикувалась на лінійці.

— Друзі! — голос начальника табору був стримано спокійний, але по тому, як дрібно сіпалась його шока, видно було, що він дуже стривожений.— Зник один з наших піонерів — Сергійко Дяченко. Загін старших негайно приступить до розшуків. Наказую: дотримуватись якнайсуворішої дисципліни і беззастережно слухатись вожатого. Вікторе Михайловичу, насамперед ви особисто спустіться у Вовчу криницю і перевірте, що там таке. Коли нічого не виявите, уважно огляньте ділянку лісу навколо табору, особливо балочку, через яку пішов Сергійко. І не втрачайте ні хвилини!

— Романе Петровичу!—підбіг переляканий завгосп.— Я не зміг додзвонитись до Кленового — телефон зіпсовано... Гляньте, он і провід обірвано.

— Чорт! — Роман Петрович кинувся до стайні.—Яка досада, що в таборі немає своєї автомашини. Доведеться конем...

Ніколи ще так не поганяли Гнідого за все його довге трудове життя, як цього разу. Іздовий Семен без жалю настьобував коня батоном, а начальник табору ще й покрикував:

— Швидше, Семене, швидше!..

УРИВОК З ЛИСТА

Небагато часу минуло, поки вожатий, спритно перебираючи руками мотузок, піднявся з криниці на поверхню, але яким нескінченним видався цей час загонові!

— Ну?! Там щось є?

— Було, — схвильовано відказав Віктор Михайлович, обтрушуючи землю.— В розкопаній ямці лишився шматок просмоленого брезенту, і ось на дні криниці валявся цей клопоть паперу.

Він показав притоптаний чиеюсь важкою ногою, пожовклий від часу і вогкості аркушик, списаний дрібним нерівним почерком.

— Здається, уривок з якогось листа...— Віктор Михайлович поквапливо пробіг очима перші рядки і, вже не маючи сили відірватись від листа, прочитав уголос:

«...Можливо, я помиляюсь, але останнім часом я перестав довіряти своєму помічникові інженерові Крону. Надто настирливою зробилася його увага до мене і мого винаходу. За його ж порадою я зробив величезну, боюсь непоправну, помилку, не евакуювавшись разом з заводом. Хотілося виграти хоч декілька днів, щоб остаточно вивірити останні деталі і мати змогу швидше віддати Вітчизні своє вже цілком дозріле дітище.

Недовір'я до інженера Крона примусило мене рішуче і негайно порвати з цією людиною. Тому під час масованого нальоту фашистських літаків на місто я, незважаючи на жорстокий приступ застарілої хвороби, що напередодні звалив мене з ніг, захопив портфель з кресленнями та всіма записами і потай вийшов з своєї квартири.

На жаль, це рішення було прийнято надто пізно: я не встиг виїхати і опинився на окупованій фашистами території.

Боюсь не за своє життя, а за долю свого винаходу: потрапивши до рук ворога, він може стати страшною руйнівною силою, скерованою проти мого народу. Тому вважаю за доцільне до певного часу переховати пакет з документами в цьому безпечному місці.

Я вірю,— коли мені навіть не пощастить лишитися в живих, моя праця, зміст усього мого життя, творчих шукань, безсонних ночей дасть Батьківщині змогу оволодіти невичерпним і невідомим досі людству джерелом могутньої і надзвичайно дешевої енергії, наблизить на багато років еру прекрасного, щасливого життя.

14 серпня 1941 року.

М. Д. Коваль».

— Що це?! Вікторе Михайловичу, що це означає?

— Не знаю... Можливо, тут стався якийсь злочин... У всякому разі, листа цього я передам куди слід, а зараз наше завдання швидше розшукати Сергійка!

Сповнений хвилюючих здогадок, загін розсипався по лісі.

ШВИДШЕ!.. ШВИДШЕ!..

Приїхавши додому на обід, Петро Трохимович уже, звичайно, не застав Томку.

— Не витерпіла, побігла пішки,— засміялася Марія

Семенівна.— Отака дзига! Ну, та минулого року вона часто сама мандрувала в лісі, думаю, тепер не заблудиться. Мабуть, там, у таборі, й лишилася, бо Галас тільки що повернувся сам. Ти вже надвечір під'їдь до них.

Марія Семенівна налила чоловікові в тарілку борщу і ~~вийшла~~ з каструлею на подвір'я, щоб погодувати собак. Галас, який після прогулянки солодко спав у будці, негайно виліз до своєї миски, і тоді хазяйка помітила бликитну Томчину хусточку, прив'язану до нашійника.

— Вісточка від Томки,— зраділа Марія Семенівна і, відв'язавши хусточку, дістала записку.— О, Сергійко пише! Що таке?.. Ой Петре, поглянь, що тут написано!..

Покинувши обідати, Петро Трохимович похапцем завів машину.

— Швидше, Петре, швидше!— квапила його перелякана Марія Семенівна.

На шосе Петро Трохимович наздогнав підводу з піонertaбору.

— Товаришу Дяченко! — впізнавши машину з лісництва, закричав Роман Петрович.— Візьміть мене з собою!

Петро Трохимович загальмував, і начальник табору на ходу перескочив з візка в кабінку машини.

— Швидше! Мені негайно треба бачити майора з Комітету державної безпеки. І скажіть, ваш Сергійко додому не прибігав?

Петро Трохимович заперечливо хитнув головою і мовчки передав начальникові табору Сергійкову записку.

Розділ V

ПОРТФЕЛЬ ІНЖЕНЕРА КОВАЛЯ

ПОРАНЕННЯ ЛЬОТЧИКА

Залишмо ж тепер на деякий час наших друзів—Сергійка з Томкою — стежити за двома підозрілими людьми, начальника табору з Петром Трохимовичем поспішати до районного центра; загін — розшукувати в лісі Сергійка, і оглянімось назад, аж у провесінь 1943 року.

...Над Лисичками загорівся в повітрі підбитий радянський літак і, охоплений полум'ям, упав за селом, в Зубрівському лісі.

Через два дні хазяйка крайньої від лісу хати, старенька Ткаченчиха, знайшла під своєю повіткою непритомну людину в обгорілому комбінезоні. Це був льотчик з підбитого літака — Роман Мороз.

Йому пощастило: німці в Лисичках бували тільки наїздами, вони побоювались надто близького сусідства з лісом. Ткаченчиха ж жила в хаті сама. Вона забрала до себе молодого льотчика і почала його доглядати. Жодна жива душа на селі не знала, що в комірчині у старої хтось переховується.

Вона була йому мов мати. Матір'ю і звав її Роман, бо рідних своїх не пам'ятав: змалку лишився сиротою і зріс у дитячому будинку. І старенька щиро, як сина, полюбила лагідного, терплячого юнака. Роман швидко одужував.

Та одного разу Ткаченчиха повернулася з села дуже занепокоєна.

— Чогось наш поліцай Головня біля подвір'я крутиться... Чи не пронюхав чого? Не доведи господи в лапи до того фашистського собаки потрапити!

— Мабуть, мамо, пора вже мені до своїх пробиратися,— стривожився й Роман.— Виведіть мене вночі в ліс, я й піду собі. Рапи мої уже майже зовсім загоїлись.

— Краще, сину, ось як зробимо: завтра вдосвіта піду я сама до лісу, ніби по хмиз. Хто мене, стару, запідозрить? А я, може, потрібних людей розшукаю.

— Партизанів? — зрадів Роман.— Ви щось довідалися про партизанів?

— Дещо довідалась, а про дещо догадалася... Шукатиму!

Вдосвіта Ткаченчиха замкнула Романа в хаті і пошкандибала до лісу. Цілий день він нетерпляче чекав її повернення. Вже надвечір почув обережне брязкання замка на дверях.

Хтось увійшов в сіни, рвучко відчинив двері Романової комірчини і...

Перед Романом опинився високий, червонопикий чоловік з круглою, як гарбуз, бритою головою.

Льотчик схопився за зброю. «Гість» сахнувся вбік, і Роман кинувся до розчинених дверей. На ганку його збили з ніг два дужі поліцаї, обеззброїли і зв'язали.

— Не ждав?— злорадно хихикнув червонопикий.— Від Головні, голубчику, не сховаєшся!

Роман мовчки, опутивши голову, йшов поміж поліцаями. Він розумів, що загинув, і єдине, що міг тепер зробити,— це гідно, як личить радянській людині, зустріти смерть.

А потім — ніч,— страшна, як маріння божевільного... Тієї ночі вдруге осиротів Роман: на його очах Головня до смерті забив стару Ткаченчиху...

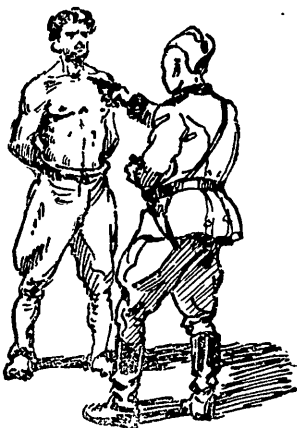
— Хто ти такий? — люто сичав поліцай, тичучи дулом револьвера в скривавлене обличчя полоненого. — Говори, хто ти такий?

А Роман, зціпивши зуби, з ненавистю дивився на червону, волохату руку з чорною, схожою на жука бородавкою — цю огидну бородавку він запам'ятав на все життя! — і мовчав.

На ранок прийшло визволення: рятівною бурею налетіли на село партизани. Недаремно загинула старенька Ткаченчиха, названа мати Романова.

Головня встиг заховатися. Через який час він зник із села. Люди гомоніли, що ненависний фашистський посіпака загинув від партизанської руки. «Собаці — собача й смерть!»

Та Головня не загинув...

ЩУРИ ВТІКАЮТЬ З РОЗБИТОГО КОРАБЛЯ

Війна застала Головню в Зубрах, на скромній посаді колійного обхідника. І як же раптово змінилася ця, здавалося б, тиха і скромна людина, коли страшна, кривава хвиля фашистської окупації ринула на Україну! Головня роздумував недовго: пішов на службу до окупантів і опинився поліцаєм у селі Лисичках.

Фашистам припав до смаку цей улесливий і спритний наймит. А новоспечений поліцай, бажаючи вислужитись, ретельно взявся виловлювати і катувати радянських патріотів. О, він повністю одвів тоді свою чорну душу! Він пригадав радянським людям і своє розкуркулення під час колективізації, і довгі роки ненависної для нього праці

простого робітника, коли довелося ховати за догідливою посмішкою гострий оскал своїх вовчих зубів...

Багато чесних людей поклали голови від його розбійницьких рук.

І серед них — один...

У перші дні окупації потрапив поліцаєві в тенета літній, сивоголовий чоловік з блідим, худорлявим обличчям і задумливим, але твердим поглядом. Затриманий не зрікався свого наміру перейти лінію фронту, бо, мовляв, він — звичайний собі службовець, людина цілком цивільна і прагне пробратись у глибокий тил, якнайдалі від війни і небезпеки.

У нього відібрали документи на ім'я інженера Коваля і жовтий шкіряний зовсім порожній портфель з іменною табличкою. До цього ще можна додати хіба те, що інженер Коваль був людиною слабкого здоров'я, бо не витримав допиту, вчиненого над ним не в міру старанним поліцаєм.

Це не дуже збентежило Головно: велике лихо — на одного покійника стало більше! Завбачливо притаївши від своїх хазяїв затримку і «наглу» смерть інженера Коваля, він знищив його документи, а портфель, зірвавши іменну табличку, залишив собі: річ нова, згодиться.

З часом він зовсім забув про цей випадок, та й не до таких «дрібниць» було: для зухвалого і хитрого негідника вже не лишалось сумніву, що піратський корабель загарбників, розбитий і пошарпаний, з ганьбою йде на дно. Отже, гра програна, — настав час рятувати власну шкуру від неминучої розплати.

І тоді Головня зник.

ЛЮДИНА З ТЕМРЯВИ

Минуло понад десять років.

На Захара Івановича Кругляка, сторожа одного приволзького радгоспу, ніколи не скаржилися: з начальством запобігливий і працює сумлінно. Тому директор радгоспу не дуже охоче відпустив Кругляка з роботи, коли той зненацька подав заяву про звільнення.

Причиною ж такого несподіваного вчинку був довгов'язий, з невиразним, як стерта копійка, обличчям чоловік, що так нагло виринув з темряви однієї весняної ночі.

Нежданою примарою він виник перед сторожем і привітався:

— Як поживаєте, громадянине Головня?

З несподіванки сторож похитнувся і привалився спиною до воріт.

— Давайте відійдемо далі,— владно наказав невідомий.— Тут нас можуть помітити.

— Чого вам треба? — з острахом запитав сторож, мимоволі скоряючись і йдучи за довгов'язим.

— Зараз довідаєтесь, громадянине Головня... чи то, пробачте, «товаришу Кругляк». Одначе вмiло ви замаскувались, насилу натрапили на ваш слід!

— Чого вам треба? — тремтячи від злості, повторив Головня.— І хто ви такий?

— Хто я такий — це вас не стосується. А чого мені треба — скажу. Мені потрібний портфель інженера Ковалю.

— Портфель інженера Ковалю? — з непорозумінням лупнув очима Головня.— Який портфель?

— Жовтий шкіряний портфель з іменною пластинкою у лівому верхньому ріжку,— нагадав нічний гість.— А в ньому — сувій паперів. Самого Ковалю ви, коли не помиляюсь, власною рукою відправили на той світ. Не помиляюсь? А портфель узяти собі. Теж не помиляюсь?

Головня помітно здригнувся і не відказав ні слова.

— Я хочу тільки можливого: покійника вам не воскресити, та й навряд чи було б це корисно для нас, а от портфель з усім, що в ньому було, ви повинні віддати або принаймні вказати, де він.

— Того портфеля у мене давно немає,— після довгої мовчанки відказав Головня.— Його захопили партизани під час одного нальоту на Лисички.

— А папери? Вони їх теж захопили?

— Ніяких паперів інженера Ковалю там не було. Портфель дістався мені порожнім.

— Порожнім?!

— Порожнісіньким! Я навіть здивувався, що той дивак так цупко за нього тримається, мов за велику цінність.

— Гм... дивно! — спантеличено пробурмотів довгов'язий.— А втім... а втім, очевидно, нічого дивного. Не такою людиною був Коваль, щоб тримати при собі і берегти безцінну річ. Отже, порожній був портфель чи ні — це справи не міняє: вам доведеться його розшукати.

— Де? Як? Його вже давно, мабуть, і в згадці немає!
— Тим гірше для вас. Знайдете портфель, і вам дадуть спокій, більше того — щедрю винагороду! Не знайдете — не прогнівайтесь: доведеться повідомити куди слід про ваше справжнє ім'я і, так би мовити, «професію». Як бачите, вам вигідніше поїхати в Лисички, знайти когось із колишніх партизанів — а людей і місцевість ви добре знаєте — і довідатись про долю портфеля.

Колишнього поліцая охопив тваринний жах. Він витер рукавом холодний піт з лоба.

— Я не можу повернутись туди... Мене живцем з'їдять, коли впізнають!

— Деяка небезпека, звичайно, є. Мені також доведеться поїхати туди разом з вами, отже, ризкуватимемо вдвох. Але дуже хвилюватися не варт: навряд чи хтось упізнає вас із цією пишною шевелюрою й бородою! Ви ж тоді, здається, брили голову й обличчя? Та й часу вже багато минуло.

— А як упізнають?

— Відмовившись, ви ризкуєте значно більшим, як ви цього не розумієте? Ну, досить балачок: завтра ви подасте заяву про звільнення з роботи. Документи — характеристику і все таке інше — оформляйте як слід, — здадуться. Я надіюсь, питання з'ясоване?

І нічний привид щез у пільмі.

ПОДАРУНОК

Демобілізувавшись, льотчик Роман Петрович Мороз закінчив університет і приїхав учителювати в село Лисички, таке пам'ятне йому з часів війни.

З глибоким хвилюванням вклонився Роман Петрович скромній могилі старої Ткаченчихи, другої матері своєї. І з того часу його маленька донька стала щодня приносити свіжі квіти на могилу людини, що своєю лютою смертю врятувала життя її батькові.

Минав час, гоїлися страшні рани, заподіяні Вітчизні війною. В Лисичках заново відбудували двоповерхову середню школу, в Зубрівському лісі відкрився піонерський табір. Роман Петрович охоче прийняв запрошення поїхати на літо працювати до табору.

— Ні пуху, ні пера! — побажав директор школи, Семен Тарасович, гомінкий, добродушний старик, коли Ро-

ман Петрович перед від'їздом до табору зайшов до нього попрощатись.— Люблю піонерію. Хороша це робота! І сам з радістю взявся б за неї, якби скинути десяток-другий років... Але ж, товаришу начальник, я бачу непорядок! Де ж ваш портфель?

— Зроду не носив,— сконфужено признався Роман Петрович.— Не звик.— Він поплескав рукою по своїй вірній, уже досить пошарпаній польовій сумці.— Ось з цим і обійдуся. Побували ми з нею в бувальцях.

— Ну що ви, так не годиться!— жартівливо обурився Семен Тарасович.— Який же з вас начальник без портфеля? Несолідно! Ось стривайте, я вже вам, заради такого випадку, свій позичу.

Він вийшов у сусідню кімнату, і незабаром виніс звідти жовтий шкіряний портфель.

— Звідки у вас така розкіш?— здивувався Роман Петрович.

— Дістався він мені давно, ще як у партизанському загоні був. Та я до свого старого так звик, що шкода й розлучатись,— видно до пенсії разом дослужимо. А цей портфель наші партизани забрали з хати одного тутешнього поліцаєра — Головні...

— Головні?!.

— Еге, та я й забув, що ви також «хрещеник» цього їуди! Ну, тоді доведеться вам його зовсім подарувати,— він ваш по праву. Беріть, беріть, не відмовляйтесь, нехай він вам буде на згадку про те, як наш загін колись виволовив вас.

Роман Петрович подякував і прийняв несподіваний подарунок. Холодна, туга шкіра якось тривожно скрипнула в його руках, навіяла смуток...

Хто його господар? Де він? Чи лишився живим, побувавши в лапах проклятого виродка?

Так начальник Зубрівського піонерського табору неждано-негадано став власником портфеля інженера Ковалюка.

Але, як ми вже знаємо, ненадовго: його украли в лісі, тоді коли Роман Петрович повертався до табору з від'їзду.

МАНЕВРИ

— Цей?

— Цей самісінький!— з готовністю підтвердив Головні.— Ось на ріжку і слід від таблички залишився.

Довгов'язий нетерпляче витрусив вміст портфеля на траву і став уважно його оглядати. Оглянувши зовні, він вивернув портфель і задоволено мугикнув:

— Здається, знайшов! — І швидко підпоров гострим кінцем ножа підкладку. Головня витяг шию і заглянув через плече. На шершавій внутрішній стороні шкіри портфеля він побачив напис:

«Кленівський р-н. III квартал Зубрівського лісу. Вовча криниця.

Копати на відстані 60 сант. від вістря стріли».

— Що воно таке? — здивовано спитав Головня.

— Це? Ого, це невидане багатство! Мільйони! Для того треба тільки спуститись в цю симпатичну криницю і добути децю приховане там.

— Золото?!

— Ха, що — золото? Дорожче від золота! Креслення одного надзвичайного винаходу! За цією штучкою ще перед війною полювала одна іноземна розвідка... Он яка птиця побувала у ваших руках, недогадливий поліцаю, а ви й не знали! А тепер, — довгов'язий радісно вишкірив рідкі зуби, — тепер досить з мене поневірятись у них на побігеньках! Тепер уже я диктуватиму свої умови!

— А я? — закипаючи злістю, просичав Головня. — А про мене ти, здається, забув?

Довгов'язий схаменувся.

— Ну, і ви, звичайно. Заплатять обом. Так де ж вона, ця Вовча криниця?

— Не пам'ятаю... — Головня висмикнув з кишені кисет з тютюном і рвонув з журналу, що валявся під ногами, пару аркушів. — Немає тут такої.

— Раджу пригадати! Куритимете потім.

Головня сердито сплюнув, запхнув пом'яті аркуші з журналу разом з кисетом до кишені і підвівся.

— Ходімо.

— О, це вже інша розмова. Хвилиночку зачекайте, треба знищити сліди.

Довгов'язий швидко зібрав розкидані по траві папери і речі з портфеля і закопав їх у землю.

Можна собі уявити, що відчувли негідники, побачивши на місці Вовчої криниці новозбудований піонерський табір! Одразу полетіли шкереберть усі їхні надії.

А втім, може, й не всі? Адже Вовча криниця, хоча й опинилася за огорожею, існувала! Треба було знайти доступ до неї.

— Ви влаштуєтесь до табору сторожем,— наказав довгов'язий.

— Але ж там, напевно, є сторож! — заперечив Головня.

— Усунемо.

І от, того ж таки вечора «несподівано» запалала в селі Яблунівці хата старенького Карпа Даниловича, сторожа з піонертабору, і для «діда Захара» відкрилась можливість влаштуватись на його місце.

Звісно, це було небезпечно — його могли впізнати, хоч довгов'язий казав правду: кудлата борода і кучма скуйовдженого волосся на голові зробили Головню зовсім невпізнаним. Та й не такому стріляному пройдисвітові відступати перед небезпекою, особливо коли за кожним його кроком невідступно і погрозливо стежив наполегливий напарник.

Спочатку все йшло, як по маслу: ночами «дід Захар» сторожував, а довгов'язий посилено витягав і виносив у ліс різний мотлох, яким завалили криницю будівники. Робота вже наближалася до кінця, як раптом Сергійко з товаришами мало не зіпсували всієї справи. Далі Головня відчув, що його в чомусь запідозрив начальник табору. Коли б знаття, що цей приїжджий учитель з Лисичанської школи і є той самий льотчик, якого колись бив смертним боєм поліцай, — ніякі сили на світі не примусили б його прийти у табір! Та всіх не впізнаєш, — хіба мало таких пройшло через закривавлені руки бандита?

Відчувши небезпеку, Головня поспішив скінчити швидше справу і втекти з табору.

Розділ VI

КОЛО ЗІМҚНУЛОСЯ

ЩЕ ОДИН ЗЛОЧИН

— Невже Галас загубив записку? — з відчаєм промовив Сергійко. — Через двадцять хвилин по них приїде машина, і тоді...

— Машина! — охнула Томка, хапаючи Сергійка за руку. — Ти бачиш — сюди йде машина!

— Легкова, — зауважив той, вдивляючись у блискучу невелику машину, що швидко наближалась. — А вони ж чекають на вантажну, я добре чув.

— Сергійку, я її зараз спиню! І тоді ми самі затримаємо їх!

Томка стрімголов вилетіла на дорогу, побігла назустріч машині, замахала руками. Сергійко, витягнувши шию, напружено стежив за нею із своєї схованки.

Машина притишила хід і зупинилася. Але яке розчарування! В ній сидить одним водій, та й то маленький, сухорлявий дідок з цапиною борідкою і в крилатому капелюсі. Такого довгов'язий одною рукою подужає... Ех, даремно Томка вискочила на дорогу, тепер уже їй і повернутись назад не можна, — одразу відкриє засаду...

Тимчасом Томка, гаряче жестикулюючи, щось доводила водієві. Спершу той безпорадно розводив руками, а далі кивнув головою. Томка вскочила в машину, дідок молодцювато збив набакир капелюх і так рвонув машину з місця, що вслід тільки курява встала.

Ясно: Томка помчала в Кленове до міліції, і тепер уже обов'язково сюди хтось прибуде. До Кленового 15 кілометрів... Ой, не встигне, нізащо не встигне!.. Хіба що той проклятий грузовик не прийде або хоч запізниться...

Стрілки годинника рухаються з небувалою швидкістю. Чотири години... Грузовика нема! Десять хвилин на п'яту... двадцять... двадцять п'ять... Може, він таки зовсім не прийде?

Сергійко з надією глянув на дорогу, і серце йому тьохнуло: здаля, з боку Кленового, показалася вантажна машина.

Яка? З міліції чи — та? А що, коли — та?..

Затримати! Вийти зараз до них і затримати, не дати змоги втекти!

Страшно...

Страшно? Злякався? Хвалько і боязгуз! Ну, сміливіше!

Задихаючись від хвилювання, Сергійко виповз із своєї засідки, рішуче випростався і, посвистуючи, недбалою ходою попрямував просто в зарослі над дорогою.

— Діду Захаре! — вдаючи здивованого, скрикнув хлопеч, розводячи зелене склепіння над кудлатою головою сторожа. — Спочиваєте тут, діду Захаре?

Сергійко зробив вигляд, буцімто не помітив, як вузем шурхнув в глиб кущів довгов'язий.

— А я Галаса шукаю... Собаку свого, Галаса... Ви не бачили його?

— Не бачив, — похмуро буркнув сторож. — А чого це ти, хлопче, так далеко від табору забрів?

— Так я ж уже не в таборі! Я додому пішов. Набрид мені той табір хто й зна як! — брехав, що в голову влізе, Сергійко, з острахом поглядаючи на дорогу. Грузовик підійшов до містка і зупинився. На зеленому борту, проти сонця, яскраво біліло: МО 16—24.

— Може, підемо назад разом? Ходімо, дідусю Захаре, разом якось веселіше.— Сергійко, посміхаючись блідими губами, відчайдушно намагався заступити дорогу до машини.

— Ти ж покинув табір, чого ж тобі туди вертатись?— глузливо запитав сторож і, дивлячись кудись мимо Сергійка, якось дивно мотнув головою.— Та я... я за речами... Тільки речі забрати!

— Ну хіба що за речами...— Головня махнув рукою. Сергійко швидко озирнувся і на одну мить близько-близько над собою побачив плескати обличчя довгов'язого...

Шофер, здоровенний чоловік з давно не голеним сердитим обличчям, нетерпляче сигналив. Побачивши, що Головня вийшов на дорогу, він заспокоївся і кивнув головою:

— Сідайте.

В цей час до машини вийшов і довгов'язий.

— Куди машина? — недбало запитав він.

— На Білогір'я,— відказав Головня, забираючись у кузов.— А вам, громадянине, куди?

— Та й мені в той бік. Візьмете?

— А чого ж не взяти, аби гроші,— мугикнув шофер.

— Отримаєш! — І довгов'язий поліз до шофера в кабінку.

Біля містка, на повороті, знову запанувала тиша. Тільки десь розпачливо зойкнула дрібна лісова пташина...

СЕРГІЙКУ, СЕРГІЙКУ, ГАРЯЧА ГОЛОВО!..

— Сергійку-у-у!..

...У-у-у...

— Аго-о-о-в!..

...О-о-в...

Перекочується лісом луна і знеможено завмирає.

— Безумовно, це ти винен! — прискіпується до Геннадія Яринка.— Нащо ти покинув його самого в лісі? А ще товариш називається!

Бідолашний Генка безпорадно ворушить губами, кліпає рудуватими віями і, безсилий довести цій осі свою невинність у зникненні Сергійка, з гіркотою сопе.

Збентежений Костик мовчки, запитливо поглядає на всіх великими переляканими очима і ні на крок не відходить від Славки. А похмурий Славка зосереджено і діловито заглядає за кожен куш.

— Від цього місця,— зупинившись, показує Генка.— Він мене послав сюдою, а сам пішов тудою...

— «Сюдою-тудою»,— передражнює Яринка.— До ладу розповісти не може! У нас в Артеку...

— Облиш, Яринко, ну чого ти в'їлася в нього?— з досадою спиняє цокотуху вожатий.— Геннадій діло каже: з цього місця нам треба особливо уважно придивлятись, може, помітимо які сліди.

— Аго-о-в! Сергійку!..

— Гей, сюди! — радісно кличе з балочки Оля Барабаш.

Віктор Михайлович широкими стрибками збігає вниз і знімає з сучка нашпилений клаптик паперу.

— «Стежте за напрямком. С.»,— заглядаючи в руки вожатому, голосно читає Яринка.— Що за дурниці? Навіщо йому заманулося водити нас лісом?

— А я ж казав Вікторові Михайловичу, що Сергійко, мабуть, надумав посміятися з нас,— подає голос Генка.— А то — «покинув, покинув!..» Він, може, сам мене покинув!

— Вікторе Михайловичу, підемо далі? — питає Оля.

— Звісно, підемо. До речі, ось і напрямок,— показує вожатий на заломлену гілочку глоду.

Загін продовжує розшуки.

— Знову заломлена гілка! — кричить «кіномеханік» Петрик Сич.

— Зарубка! — гукає Славка.— На осичині ножом зарубка зроблена.

Тривожний настрій поступово змінюється веселою похваленістю. Невідомо, що там вирішив ушкварити Сергійко (а він може!), але все-таки — цікаво!

Шукачі виходять на дорогу до Заячого броду. Тут орієнтири зникають.

— Сергійку-у-у-у!.. Ого-о-о-в!..

Мовчання.

— Обшукати навколо! — наказує Віктор Михайлович. — Прочешіть усі зарослі!

— А-а-а!! — не своїм голосом кричить Генка, мов божевільний, вискакуючи з кущів. На його сплотнілому, в темних бризках ластовиння обличчі невимовний жах. — Там Сергійко... мертвий!..

— Сергійку, друже, що з тобою?
Тремтячими руками Віктор Михайлович підіймає Сергійка з землі. Хлопець тихо стогне і безсило схиляється на груди вожатому.
Живий!!!

Приголомшений загін у німому мовчанні поспішає за своїм вожатим. Тільки Яринка голосно схлипує, втираючи рясні сльози.

Віктор Михайлович майже біжить, не відчуваючи, як заніміли від тягаря його руки, як колоче гілля хльоскає обличчя.

Ех, Сергійку, Сергійку, гаряча голово!..

ГРУЗОВИК МО 16—24

Ну, нарешті!.. Тепер уже все найважче лишилося позаду. Ну й проклятий хлопчисько, мало не став на перешкоді!

До ранку вони будуть в Білогір'ї, а там пересядуть на якусь іншу машину, і тоді нехай спробують, пошукають! Довгов'язий запевняє, що за таку велику послугу їх щедро нагородять і допоможуть перейти кордон. Тільки б швидше від'їхати якнайдалі. А там — вони багаті! О, Головня ще поживе на білому світі, ще покаже себе! Вибратися б тільки благополучно з цього ненависного йому краю, де за кожним поворотом дороги очікує небезпека й помста.

Машина, підсакаючи на вибоїнах, швидко мчала вперед, і настрої старого розбійника з кожним кілометром поліпшувався. Ось грузовик вискочив на шосе і, проїхавши трохи, круто звернув до лісу.

— Стій! Стій! — загував кулаком у кабінку Головня. — Куди завертаєш?

— Об'їдемо краще лісом, — виглянув з кабіни шофер. — Тут, правда, дорога погана, зате спокійніше. На шосе, знаєте, всяко буває, може й автоінспектор зустрітись... — І він хитро підморгнув: знаємо, мовляв, що й до чого!

Що ж, шофер має рацію, — краще триматись далі від людних шляхів. Ну, а коли щось буде підозріле — довгов'язий швидко його заспокоїть.

Машину різко кинуло вбік, і вона мало не перекинулась. Шофер, чортихаючись, вискочив з кабіни, за ним, невідступною тінню, виліз і довгов'язий, тримаючи праву руку в кишені.

— Що там таке? — сердито закричав Головня. — Ти що, хлопче, жартувати з нами задумав?

— Хіба не бачите — колесо в канаву попало, — похмуро огризнувся шофер. — Замість того, щоб лаятись — краще допомогли б.

Він знайшов колоду і почав підводити її під колесо.

— Ану, берись з того боку!

Довгов'язий знехотя нахилився і взявся руками за другий кінець колоди. Зненацька він скрикнув і покотився в канаву.

— Порядочок! — задоволено відзначив шофер, діловито натискаючи важким коліном на шию довгов'язого.

— Ах ти ж!.. Уб'ю!.. — Головня метнувся через борт і потрапив просто в обійми двом дачникам у білих кос-

тюмах і солом'яних брилях, які невідомо звідки з'явилися біля машини.

— Не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно,— порадив йому шофер.

Глухий крик, хрипіння, коротка боротьба, і Головня; міцно скручений мотузками, витягнувся на землі поруч із своїм напарником.

— Приїхали! — весело сказав шофер.— Доставив у повній справності.

— Спасибі, товаришу!

Один з «дачників» нахилився і швидко обшукав заарештованих. Знайдені у Головні папери він передав комусь третьому, що стояв віддала, за деревами.

— Завдання виконане, товаришу майор!

СЛІДЧИЙ ВИКЛИКАЄ СВДКІВ

Томка сидить на передку, поруч з їздовим Семеном, і, сяючи зеленими очима, весь час обертається назад.

— Той водій в окулярах — страшенно вчена людина,— захоплено розповідає вона.— Здається, професор, а може навіть доцент! Шкода тільки, що з себе такий кволенький. «Не можу,— каже,— їх затримати, та й права не маю. Їдьмо краще до міліції». Та як газонув!! А тут з Кленового назустріч нам Петро Трохимович шпарить...

— Тамаро, може б ти якось культурніше висловлювалась?

— Ох, пробачте, Романе Петровичу, я хотіла сказати — їде. Мій професор зупинив машину, а я кричу: «Записку, записку одержали?» Петро Трохимович теж зупинився: «Одержали. А де Сергійко?»

Сергійко, ще трохи блідий, але бадьорий, сидить поруч з Романом Петровичем і, хоч знає вже всі подробиці, зосереджено слухає.

«Сергійко,— кажу,— сидить біля Заячого броду у заїдці і стежить за злочинцями, щоб не втекли».

«Не втечуть! — потішає мене Петро Трохимович.— Тепер не втечуть, бо ваша записка в надійні руки потрапила».

От ми з твоїм батьком взяли та й поїхали до Заячого броду, по тебе. А тебе там немає... і нікого немає...

«Напевно, Сергійко до табору побіг», каже Петро Трохимович. Ну, поїхали ми до табору... А в мене — повіриш? — отут, на серці. — Томка ляпнула себе рукою з правого боку грудей, — така колотнеча, така колотнеча, що й на місці спокійно не всиджу.

— А ти коли-небудь уміла сидіти спокійно? — посміюється Роман Петрович.

— І раптом, — пропустивши повз вуха зауваження, продовжує Томка, — тебе приносять з лісу непритомного!..

Вона сплеснула руками, і коли б Семен вчасно не підхопив її, напевно, злетіла б з візка додолу.

— Він мене кулачищем по голові стукнув, — хмурніє Сергійко. — Довгов'язий отой!..

— Ну, коли б я там була — не дуже стукнув би! — знов обертається до товариша дівчинка. — А все-таки шкода, що не ми знайшли у Вовчій криниці папери інженера Коваля! Правда?

— Нічого, — притамувавши зітхання, мужньо говорить Сергійко. Томка зачепила його болюче місце: прогавити таку можливість! Адже він, Сергійко, вже побував у криниці, бачив поламану лопату, бачив стрілу на стіні і от... Ех!.. Нічого, зате тепер зловили злочинців!

Деякий час їдуть мовчки. Сергійко нерішуче поглядає на Романа Петровича, мабуть, хоче щось запитати, але не зважується.

— Романе Петровичу... — врешті питає він, — ви не знаєте, чи він дуже придирливий, отой слідчий?

Роман Петрович обняв хлопця за плечі.

— А як же ти думав? Він людина грізна, хоч-не-хоч, а доведеться признаватись у всіх гріхах і таємницях.

— Ох, і розгнівається він за те, що ми самі привели отого дідугана до табору, а потім про пригоду біля Вовчої криниці змовчали... Коли б же знати!..

У Комітеті державної безпеки їх ввічливо зустрічає молодий чорновусий лейтенант.

— Свідки у справі Головні і Крона? Дуже приємно. Ви — Мороз Роман Петрович? Сідайте, будь ласка, ось тут. Дяченко Сергій Петрович? Прошу сісти отут...

— Тамара Максимівна Сєдих, — рекомендується Томка. — Мені теж сісти?

— Прошу. Хвилину зачекайте, зараз вас викличуть.

— Не бійся, Сергійку, слідчого,— шепоче Томка товаришеві.— Хочеш, ми зайдемо до нього разом? Я за тебе, як треба буде, постою!

Але викликали їх поодинці.

ОБЛИЧЧЯ «ДИДА ЗАХАРА»

Сергійко нерішуче переступив поріг просторого кабінету.

— Здоров був, слідопите! — привітав його слідчий.

— Товариш Орлов?!! Це ви?

— Як бачиш. Сідай ближче, поговоримо. Як твоє здоров'я?

— Добре. Я вже зовсім поправився.

Сергійко сів на стілець, з повагою поглядаючи на срібні, з блискучими зірочками, погони майора. Подумати тільки, оцей слідчий — той самий веселий, простецький дядько, що так цікавився їхніми карнавальними костюмами! Хоч тепер уже зрозуміло, що не костюми потрібні були товаришеві Орлову в сторожці!..

В цей час до кабінету ввійшов ще один відвідувач — інспектор шкіл Кленівського райвідділу народної освіти Бойко. Привітавшись, він мовчки сів осторонь.

— Телер, Сергійку, розповідай усе, що знаєш про вашого сторожа. Тільки не поспішай і не махай руками. Розповідай, а я записуватиму.

І Сергійко про все розповів.

— Отже, ти стверджуєш, що сторож і невідомий тобі високий громадянин не випадково зустрілися біля машини? — запитав слідчий, коли Сергійко скінчив свою розповідь.

— Та де там випадково! Ми ж стежили за ними скільки! Ось запитайте в Томки...

Товариш Орлов викликав чорновусого лейтенанта і щось стиха наказав йому.

Конвоїр ввів до кабінету групу людей. Усі були, мов на підбір, високого зросту.

— З ким саме з цих громадян зустрівся в лісі сторож?

Коли б Сергійкові довелось прожити на світі ще сто років, і то б він не зміг забути цього ненависного стесаного обличчя, цих довгих, кістлявих рук...

— З ним,— не вагаючись вказав хлопечь на довгов'язого.— Він мене і по голові вдарив.

Довгов'язий зневажливо знизав плечима.

— Хлопчисько бреше. Старика я ніколи раніше не бачив,— випадковий попутник!

— Виведіть,— звелів слідчий.

Сергійко одвернувся до вікна. Крізь розчинене вікно він побачив, як під вартою провели якусь незнайому людину з круглою бритою головою і короткою щетиною на брезклих, обвислих щоках. Заарештований оглянувся, і на мить їхні погляди зустрілись. Хлопечь здригнувся— з такою лютою ненавистю глянули на нього каламутні очі.

— Хто це? — злякано запитав Сергійко.

— Не впізнав? Це ж ваш сторож, якого ти сам привів до табору!

— Ой, що ви, товаришу Орлов! — замахав руками Сергійко.— Це якась помилка: я зроду не бачив цього чоловіка!

— Бачив, дуже часто бачив, але під машкарою. А зараз побачив його власне обличчя. Ось поглянь сюди!— Слідчий дістав з папки фотокартку.— Це лисичанський поліцай Головня. На кого він схожий?

— На нього,— кивнув головою Сергійко на вікно.— Тільки на фото він молодший.

— Природно, адже минуло чимало років. Вашому «дідові Захару» довелося зустрітися з перукарем, щоб розвіяти останні сумніви про свою особу. От, брат, який буває маскарад у житті — трохи складніший, ніж ваш, для карнавалу! А тепер прочитай і підпиши оцей протокол. Вас, товаришу Бойко,— звернувся слідчий до інспектора шкіл,— також прошу підписати і висловити свої міркування про правдивість і продуманість свідчень нашого малолітнього свідка.

— Свідчення цілком логічні і правдиві,— зауважив інспектор, підписуючи протокол допиту.

— Ви мені не вірили?—спалахнув Сергійко.

— Вірив, Сергійку, вірив, це просто формальність: так вимагає закон. Ти сміливий і хорощий хлопчина і багато нам допоміг. Ну от і все, ти вільний. До речі, коли у вас карнавал?

— Карнавал? Сьогодні. А вас справді цікавить наш карнавал?

— Справді! Я навіть маю намір з вами поїхати на карнавал. Заодно поговорю на місці ще з деякими людьми,— не можу ж я викликати до себе весь ваш табір.

— Тоді, товаришу Орлов, нам треба їхати негайно, а то запізнимось.

— Нічого, ми візьмемо мою машину. Між іншим, мушу тобі сказати, що моє прізвище не Орлов.

— А як же вас насправді звати, товаришу... майор?

— Зови мене, друже, Степаном Андрійовичем. Це вже мое справжнє ім'я.

— А... отой шофер, що на машині МО 16—24—він теж не справжній?

— Чому? То справжній шофер. Завдяки вам ми встигли знайти його і попередити, от він і привіз злочинців разом з викраденими паперами надзвичайної державної ваги просто в наші руки. Звісно, рано чи пізно, а злочинці були б затримані, але вони могли б передати креслення інженера Ковалю у ворожі руки або просто знищити їх. Ну, а тепер вийди в оту кімнату і почекай, я скоро звільнюся.

КАРНАВАЛ

Яринка зовсім збилася з ніг: новин — по самі вуха, клопоту з карнавалом — не оберешся, а тут ще й Сергійко запізнюється. Збожеволіти можна!

— Ну чого ви носи повісили?— тормозить вона Славку і Костика.— Пора одягатись, карнавал от-от почнеться!

— Без Сергійка не будемо,— вперто крутить головою Славка.— Ми повинні бути разом.

— А як він не приїде?

Славка розгублено низує плечима.

— Ну й народ! — сердиться Яринка і раптом, озирнувшись на всі боки, таємниче шепоче: — Ви знаєте, що товариш Орлов — не товариш Орлов, а зовсім навпаки: майор з міліції?

— Не з міліції, а з Комітету державної безпеки, — авторитетно поправляє Славка. — Знаємо.

— А дід Захар раніше був у Лисичках поліцаєм Геловнею...

— І про це знаємо.

— Вони винахід інженера Коваля хотіли вкрати, і коли б не Сергійко...

— Яринко, куди ти поділася? — гукає Оля Барабаш. — Починаємо!

Яринка злякано зойкає і мчить геть.

— Увага! Увага! Увага! Розпочинаємо наш літній, веселий піонерський кар-на-вал!!!

До синіх очей «середньовічного глашатая» — Гриця Колоска — дуже пасують довгі лляні кучері і пишний одяг: прикрашений пучком півнячого пір'я солом'яний Танин капелюшок, синя шовкова жакетка і довгі капронові панчохи Віри Іванівни. Визолочений картонний меч на поясі завершував костюм.

— Дорогі наші гості! — глашатай галантно вклоняється і робить щось на зразок реверанса. — Зараз перед вами пройде карнавальний похід веселих, активних, роботящих і дружних! З острова... кхм... з острова...

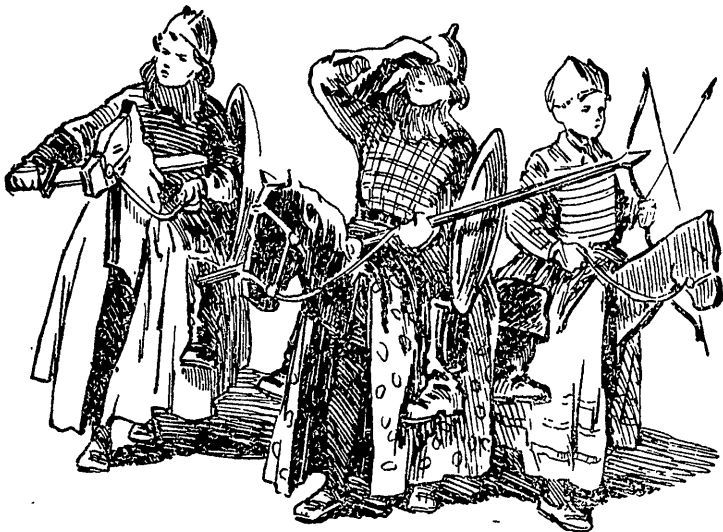
— З казкового острова Буяна, — голосно шепоче з фанерної хатки на курячих ніжках суфлер Стьопа Волошин. — Чуеш, з казкового...

— З казкового острова Буяна, — підхоплює глашатай, — прибула до нас Царівна-Лебідка з своїм князем Гвідоном. Привітайте їх!

Табірний оркестр грає бравурний марш. Ледь торкаючись трави і скромно опустивши очі, пропливає по галявині білосніжна Лебідка-Яринка. За молодецькими чорними вусами князя Гвідона годі впізнати біленьку Олю Барабаш.

— З країни ліліпутів приїхав до нас на карнавал знаменитий Гулівер! Зверніть увагу: він захопив з собою цілу ланку ліліпутів.

Гості плещуть в долоні і весело сміються: височезний Гулівер — Генка-вітряк, який вмовстився на плечах у Вік-

тора Михайловича,—веде за собою з десятків малюків. Ліліпути в захопленні озираються.

— Обережніше! Зараз виступить квітет! Він виконає свій улюблений музичний номер: «Бережіть свої вуха!»

А в кушах тужливо зітхає Славка.

— Не приїхав Сергійко... Стільки морочилися з цими осоружними костюмами, а все марно.

— Нічого, Славко,—потішає друга теж засмучений Костик.—Зате тепер наш Сергійко—герой! Яринка запевняє, що йому навіть медаль можуть дати! А що костюми пропали...

В цю мить, тягнучи за руку захеканого Сергійка, на них вихором налітає Томка.

— Готові? Ганьба, вони ще й не одягалися! Одягайтеся швидше, я зараз вам допоможу!

— Це не моя борода,—відчайдушно борсається в цупких Томчиних руках Костик.—Це Славчина...

— Яка різниця? Сергійку, рукавиці забув... Ой Славко, в тебе шолом задом наперед! Та жвавіше повертайся, ото горе з вами!

А на галявині кружляють живі барвисті квіти,—маки, дзвіночки, ромашки... Четверо сірих гусей несуть на крилах Івасика-Телесика, за ними на мітлі женеться відьма, люто клацаючи залізними зубами.

— Увага, увага! — дзвінко сурмить глашатай.— Зараз ми...— і раптом, стрепенувшись, підкидає вгору капелюх.

— Урра!!! Сергійко приїхав!

З-за дерев з'являються три богатирі. Посередині статечно виступає рум'яний, товстощокий Ілля Муромець. Маленький Альоша Попович викликає у глядачів веселе захоплення: з-під квітчастої попони «коня» дріботять Костикові жовті тапочки, а по боках, майже торкаючись землі, звисають величезні мисливські чоботи Романа Петровича. По праву руку Іллі Муромця, марно намагаючись зробити суворе й неприступне обличчя, сєє щасливою посмішкою Добриня.

Лунають гучні оплески. Плещуть усі: Гулівер в чотири руки, Царівна-Лебідка, Івасик-Телесик, квіти, гості... А чи не найактивніше бушує Степан Андрійович — колишній «товариш Орлов», справді веселий і простецький дядько.

Це був справжній триумф. Богатирі тричі проїхали перед глядачами; проїхали б, певно, і вчетверте, якби Роман Петрович непомітно не кивнув: «Досить, пора і честь знати!»

— Відкриваємо карнавальний чемпіонат! — виголошує Гриць Колосок.— Музика, туш!

Оркестр зопалу вривав гопака, і глашатай, махнувши рукою на своє середньовічне походження, пустився навприсядки з Томкою, наспіх замаскованою шоферськими окулярами.

Яскравим полум'ям піонерського вогнища все дужче розгоряються веселощі. Дружні оплески, дзвінки вибухи сміху гучною луною котяться по чудовому, рідному лісі, з якого щойно виловили останнього вовка.

З М І С Т

<i>Розділ I.</i> Томка з Боготола	5
<i>Розділ II.</i> Піонерський табір	26
<i>Розділ III.</i> Назирцем за ворогом	45
<i>Розділ IV.</i> Томка приїхала	60
<i>Розділ V.</i> Портфель інженера Ковалю	69
<i>Розділ VI.</i> Коло зімкнулося	78

ДО ЧИТАЧІВ

*Відзиви про цю книгу просимо надсилати на адресу:
Київ, вул. Ворошилова, 3. Видавництво ЦК ЛКСМУ
«Молодь», масовий відділ.*

Письменная Лариса Михайловна.

Клад Волчьего колодца

(На украинском языке)

Редактор *К. Литвинчук*

Художній редактор *М. Прокопенко*

Технічний редактор *Г. Мороз*

Коректор *В. Панфілова*

Здано на виробництво 4/II 1957 р. Підписано до друку 8/V 1957 р. Формат 84×108¹/₃₂. Фіз. друк. арк. 3. Умовн. друк. арк. 4,92. Обл.-вид. арк. 5,2. Тираж 60.000. БФ 05032. Ціна в оправі № 5 — 3 крб. 5 коп.; в оправі № 7 — 3 крб. 55 коп. Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь». Київ, Ворошилова, 3.

Книжково-журнальна фабрика Голоовидаву Міністерства культури УРСР
Київ, Воровського, 24.

У 1957 РОЦІ В СЕРІЇ «БІБЛІОТЕКА ПРИГОД
ТА НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ» ВИХОДЯТЬ
ТАКІ КНИГИ:

- Буссенар Л.* — Капітан Зірвіголова
Верн Ж. — П'ятнадцятилітній капітан
Володин В. — Синій луч
Дашиєв М. — Загибель Уранії
Дойл А. К. — По багрянцюму сліду
Купер Ф. — Плонеры или источники Сускве-
ганшы (Кожаний Чулок)
Панов М. — Боцман з «Тумана»
Романівська М. — Загнuzдані хмары
Сизоненко О. — Зорі падають в серпні
Ситіна Т. — Кінець Великого Юліуса
Стівенсон Р. — Острів скарбів

«МОЛОДЬ»